

Masarykova univerzita

Filozofická fakulta

Ústav české literatury

Český jazyk a literatura

Patrik Rampáček

Oběti a pachatelé v morytátech

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Marie Hanzelková, Ph.D.

Brno, 2024

Bibliografický záznam

Autor: Patrik Rampáček
Filozofická fakulta
Masarykova univerzita
Ústav českého jazyka

Název práce: Oběti a pachatelé v morytátech

Studijní program: Český jazyk a literatura

Vedoucí práce: Mgr. Marie Hanzelková, Ph.D.

Rok: 2024

Počet stran: 45

Klíčová slova: Kramářská píseň, morytáty, pachatel, oběť, ďábel, Bůh,

Bibliographic record

Author: Patrik Rampáček
Faculty of Arts Masaryk University, Department of Czech Language

Title of Thesis: Victims and Criminals in Czech Broadside Ballads

Degree Programme: Czech Language and Literature

Supervisor: Mgr. Marie Hanzelková, Ph.D.

Year: 2024

Number of pages: 45

Keywords: Broadside ballads, murder ballads, victim, criminal, devil, God

Anotace

V této bakalářské práci s názvem *Oběti a pachatelé v morytátech* se zabývám vyobrazením pachatele a oběti v různých českých kramářských písních o vraždách. Zaměřuji se hlavně na typologii pachatelů a na prostředí, ve kterém byly vraždy spáchány a za jakých okolností. Své poznatky porovnávám s nově vzniklou monografií od Uny McIlvenny, která se zabývá evropskými morytáty. Při svém výzkumu jsem analyzoval 60 tisků z fondu Moravské zemské knihovny.

Abstract

In this thesis titled *Victims and criminals in the Czech murder ballads* I am focusing on victims and criminals in various Czech ballads about murders. I mainly focus on the typology of the criminals and on the surroundings in which the murders were committed and under what circumstances. I compare my conclusions with new created monography by Una McIlvenna, in which she describes foreign ballads about murders. In my research I used 60 prints from the archive of Moravian library.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem uvedenou bakalářskou práci na téma Oběti a pachatelé v morytátech vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury níže v tomto dokumentu.

V Brně 30. dubna 2024

Patrik Rampáček

Poděkování

Převážně chci poděkovat vedoucí práce Mgr. Marii Hanzelkové, Ph.D. za neskutečnou trpělivost a za zvládnutí trápení, které se mnou nastávalo v průběhu zpracování bakalářské práce. Také jí chci poděkovat za veškerý vynaložený čas, který se mnou absolvovala. Chci též poděkovat kolegům z práce a nadřízeným, kteří měli v určitých ohledech pochopení a neměli problém s tím, ať danou bakalářskou práci dokončím.

Obsah

Úvod.....	9
1. Historie kramářských písní.....	10
2. Materiál, distribuce, produkce a tematika kramářských písní.....	11
3. Cenzura kramářských tisků.....	12
4. Světové kramářské tisky.....	13
5. Náboženské kramářské tisky.....	14
6. Tiskaři.....	16
6.1 Významná tiskařská města mimo Prahu.....	16
6.1.1 Litomyšl.....	16
6.1.2 Olomouc.....	16
6.1.3 Chrudim.....	17
7. Morytáty.....	18
7.1 Obecná charakteristika.....	18
7.2 Pachatelé.....	20
7.2.1 Důvody vražd.....	27
7.2.2 Chování pachatele před vraždou a po vraždě.....	32
7.2.3 Pachatelé vražd z povolání.....	33
7.2.4 Chování pachatele před vraždou a po vraždě.....	34
7.3 Nedopadení pachatelé.....	35
7.4 Oběti.....	35
8. Porovnání závěrů s nově vyšlou monografií Uny McIlveny.....	36
Závěr.....	38
Literatura.....	39
Kramářské písně (Moravská zemská knihovna).....	39

Úvod

Hlavním cílem mé bakalářské práce je provést rozbor šedesáti kramářských písní, které se zabývaly vraždami, tzv. morytátů, a ve kterých je zmínka o oběti a pachateli. Následně se pokusím popsat typické prezentace pachatelů a obětí a případné znakové odchylky od těchto modelových podob.

Nejdříve se zaměřím na kramářské písně obecně, popíšu jejich historický vývoj a sociální a literární kontext. Obecně přiblížím jejich tematiku, formu, distribuci a přednes.

Nejdůležitějším aspektem bakalářské práce bude analýza a komparace vybraného souboru morytátů. Zaměřím se na zpodobnění postav obětí a pachatelů, jejich motivace a jednání před spácháním činu a po činu. Svá zjištění porovnáím se závěry Uny McIlvenny, autorky nejnovější monografie na dané téma, v nichž vychází z analýzy anglických, francouzských, německých a nizozemských kramářských písní.

Práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část. U teoretické části budu čerpat z dostupné literatury, jako jsou odborné katalogy k výstavám kramářských písní (*Dvanácte vrchů ten strom má*, *Do Brna široká cesta*, *Kramářské písňové tisky*), a ze studií autorů, kteří se dlouhodobě zabývají danou tematikou, jako je Bohuslav Beneš, Josef Scheybal, Eva Večerková, Markéta Holubová nebo Jakub Ivánek. Budu čerpat také z nedávno vyšlé kolektivní monografie *Czech Broadside Ballads as Text, Art, song in Popular culture, c. 1600-1900*.

Praktická část bude zaměřena na rozbor vybraného souboru kramářských písní, který zahrnuje šedesát vypůjčených tisků z Moravské zemské knihovny v Brně tematicky zaměřených na morytáty, jejich kategorizaci, srovnání a interpretaci. Tato část bude zaměřena na rozbor jednání postav, roli vypravěče v daných kramářských písních, náboženské motivy, jazyk a čas.

1. Historie kramářských písní

Kramářské písně byly vyhledávaným a atraktivním artiklem tehdejší doby. Snaha o minimalizaci nákladů při tisku vedla k tomu, že kramářské písně byly velmi levným zbožím dostupným na trhu. Tiskaři tak hledali způsob, jak nejlevněji tisknout na co nejlevnějším dostupném papíře, na druhou stranu měli ale zájem i na tom, aby uspokojili potřebu koncového zákazníka.¹

Kramářské písně figurovaly v Evropě necelých pět staletí, konkrétněji od 16. (za nejstarší českou kramářskou píseň bývá považována píseň o bitvě u Moháče z roku 1526) až do začátku 20. století. Bezprostřední začátky českých kramářských písní lze najít až v 1. polovině 17. století.²

Často kramářské písně byly dílem obyčejných lidí, kteří se snažili zaopatřit si obživu skrze prodej těchto tisků. Každopádně lze najít i malý zlomek autorů kramářských písní úrovní srovnatelných s tehdejší literaturou. *Dále se k jarmarečním písničkářům (kramářům) řadili vaganti, žebráci, deklasovaní příslušníci různých cechů i inteligence. Jedno měli společné, jak už jsem zmínila, patřili na společenské dno a byli velice chudí. Někdy se k písničkářům z povolání přidávali také písničkáři příležitostní jako například učitelé, studenti a kněží.*³

Obliba a masové šíření kramářských tisků souvisí s rozvojem knihtisku,⁴ jenž umožnil jednodušší šíření textů mnohem rychleji a v obrovském množství. Právě rozvoj knihtisku napomohl kramářským písním vyčlenit se z letákového novinového zpravodajství, jež bylo předtím hojně používáno.⁵ Podle mého názoru lze s nadsázkou říct, že kramářské písně v minulosti nahrazovaly to, co nám v dnešní době zprostředkovávají masová média, tedy televizní zprávy, noviny nebo internet. Kromě alternativ dnešních novin také písně provázely recipienty při jejich každodenních činnostech, zejména při práci, i při výjimečných příležitostech, jako byly např. poutě či slavnosti církevního roku. aj. Za primární funkce kramářských tisků lze tedy považovat zpravodajství, ideologické ovlivňování a lidovou zábavu.⁶

Kramářské písně vyprávěly o různorodých aktualitách, ať už v tuzemském, či zahraničním prostředí, pojednávaly o různých náboženských situacích, ale měly také za úkol pobavit koncového adresáta a v závěru dávaly mravní ponaučení.⁷

Kramářské písně představují fenomén masové kultury, který se nachází na pomezí mezi uměleckou produkcí a tvorbou lidovou (folklórem)⁸, jedná se tedy o tzv. pololidovou literaturu. Většina autorů pololidové literatury jsou lidé ze středních společenských vrstev,

---

¹ Kosek 2020: 10.

² Kosek 2020: 9.

³ Vlachová 2015: 8.

⁴ Večerková 1995: 5.

⁵ Večerková 1995: tamtéž

⁶ Beneš 1970: 19.

⁷ Večerková 1995: 5.

⁸ Kosek 2020: 10.

a vedle svých povolání tak vyjadřují své literární ambice právě psaním různých literárních textů, jedním z nich jsou i zmiňované kramářské písně.⁹

Kramářské písně disponují podobnými znaky jako lidová literatura, jsou to především rysy, jako je neznámé autorství (odlišné jsou písně z 19. století, kdy uvedení autorství bývá častější), složitá definice po hudební či žánrové stránce a rozšíření v různých variantách. Co se týče rozdílnosti lidových písní oproti kramářským písním, spočívá převážně v tom, že kramářské písně byly předmětem obchodu¹⁰ a byly spjaté s drobnými prodejci těchto tisků, takzvanými kramáři. Lidové písně byly šířeny orální tradicí, zatímco kramářské písně tiskem (často se však oba tyto proudy prolínaly a vzájemně ovlivňovaly). Distribuce kramářských písní probíhala skrze tiskaře, prodavače (často skrze již právě zmiňované kramáře) a podomní prodejce, některé tisky byly za účelem misíí rozdávány také zdarma.¹¹

Kramářské písně byly v historii součástí trhů, jarmarků a poutí. Často ovlivňovaly názory lidí a jejich pohled na svět, čímž připomínaly alternativu dnešních novin. Používaly se jako běžný a velmi vlivný komunikační prostředek. Konzumenty kramářských písní byly široké vrstvy obyvatelstva, zprvu městské vrstvy, poté i venkovské. Na venkov pronikaly kramářské písně pomaleji, ale nárůst venkovské produkce v 18. století způsobil to, že se kramářské tisky stávaly mnohem častěji hlavním čtivem pro gramotné venkovské obyvatelstvo.¹²

2. Materiál, distribuce, produkce a tematika kramářských písní

Tiskaři se snažili co nejvíce snížit výrobní náklady na tisk, a proto hledali co nejlevnější způsob tisku na co nejlevnějším papíře, na druhou stranu se snažili vyjít vstříc koncovým zákazníkům kramářských písní.¹³ *V tiskárnách se užívalo levných hrubých hadrových papírů, které teprve po polovině 19. století vystřídal dřevitý papír v normalizovaných arších (cca 33 × 43,5 cm), rovněž nevalné kvality.*¹⁴ Nejvýznamnější změna v používaném papíru byla zaznamenána v 19. století, kdy se postupně přecházelo z ručně dělaného papíru na strojový. Přechod na strojový papír umožňuje pak určit u jednotlivých tiskáren dataci kramářských tisků, u nichž datace nebyla původně uvedena.¹⁵ Nově používaný strojový papír měl od ručně dělaného značně odlišné znaky převážně v kvalitě a vzhledu.¹⁶

Pro ještě větší minimalizaci nákladů byl výsledný tisk skládán z jednoho, oboustranně potištěného archu, případně jen jeho částí.¹⁷ Šestnácterkový formát (typický pro české tisky¹⁸) sešitků kramářských písní byl typický až do roku 1850, obyčejně byl dvoulistý či čtyřlistý. V roce 1850 nastala změna, kdy se výrazněji začala prosazovat osmerka (typická pro německé

---

⁹ Beneš 1970: 9.

¹⁰ Kosek 2020: 10.

¹¹ Ivánek 2021: 44.

¹² Ivánek 2021: 44.

¹³ Kosek 2020: 10.

¹⁴ Večerková 1995: 6.

¹⁵ Machová, Pavelková 2022: 37.

¹⁶ Machová, Pavelková 2022: 42.

¹⁷ Dufka 2022: 58.

¹⁸ Ivánek 2021: 44.

tisky¹⁹), která byla nejčastěji dvoulistá. Výskyt šestnácterkového, osmerkového a dále ještě kvartového formátu kramářských písní je dán vývojem z jednolistého formátu.²⁰ Počet stránek sešitku se řídil rozsahem písničky a formátem tisku. Obvykle obsahuje tisk jednu píseň či modlitbu, málokdy více, což bývá označeno na titulní straně.²¹

Častým rysem kramářských tisků byl titulní obrázek, jenž sloužil k upoutání pozornosti čtenářů i k předběžné informaci o pravděpodobném tématu a struktuře dané písně, což mělo pak za následek větší motivaci čtenáře si od kramáře daný tisk koupit. Obrázky měly většinou spíše ilustrační charakter, málokdy odpovídaly obsahu kramářského tisku (volba použitého štočku většinou vycházela z vybavení dané tiskařské dílny). Největší množství dochovaných kramářských písní pochází zhruba z let 1750 až 1860, poté obliba kramářských písní klesá. Pro některé lokální tiskárny představovaly převažující složku produkce společně s modlitbami a knížkami lidového čtení.²²

Tematika kramářských tisků je velmi pestrá a rozsáhlá. Tematicky můžeme kramářské písně rozdělit na světské a náboženské, velmi často však dochází k jejich prolínání (například písně o zázracích). *Písně s duchovní tematikou ovšem výrazně převažují – není znám přesný poměr, ale odhaduje se mezi 20 až 40 % písní světských ku 60 až 80 % písní duchovních.*²³

3. Cenzura kramářských tisků

Mnoho kramářských tisků bylo ovlivněno církevní a státní cenzurou, což omezilo jejich vydávání. Od roku 1709 cenzuru prováděly tzv. civilní úřady. Zvláště po roce 1790 byla cenzura velmi přísná, a dokonce byl zakázán pouliční a podomní prodej. Tato opatření byla nutná jak v období napoleonských válek, tak i později, což dosvědčuje například vzpoura sedláků na jihozápadní Moravě z roku 1821, jež byla doprovázena kramářskou písní.²⁴

Vlivem cenzury tak zůstalo mnoho tisků anonymních, u některých bylo zmíněné jen místo, u jiných pouze rok vydání a některé zmiňují na titulní straně pouze neurčitý údaj „vytištěná roku tohoto“. Aby tiskaři mohli lépe obejít cenzuru, uváděli někdy do kramářských písní nesprávné údaje, tzv. falešná impresa, což znamenalo uvedení cizího místa nebo zahraniční tiskárny.²⁵ Nespecifikováním určitých údajů se tak stávaly kramářské písně lukrativnějšími a mohly se prodávat po delší dobu. Cenzurování kramářských písní bylo nejméně do poloviny 19. století jedním z hlavních důvodů, které ovlivňovaly jejich podobu.²⁶

Tiskárny bez jakéhokoliv zeměpanského či církevního souhlasu nesměly tisknout a dále šířit své produkty.²⁷ Církev a stát se snažily dodržovat cenzurní dohled, ne vždy se jim to ale dařilo, a to i přesto, že hrozilo tiskařským dílnám riziko značného finančního postihu, vězení,

¹⁹ Ivánek 2021: 44.

²⁰ Dufka 2022: 58

²¹ Večerková 1995: 7.

²² Večerková 1994: tamtéž.

²³ Kosek 2020: 11.

²⁴ Beneš 1970: 21.

²⁵ Večerková 1995: 9.

²⁶ Dufka 2022: 52.

²⁷ Dufka 2022: 49.

popravy či případné zabavení nákladů.²⁸ Mnohem náročnější pak bylo kontrolovat jednotlivé potulné kramářské prodejce.

Je důležité zmínit, že cenzura zasahovala především do tisků, jež měly obsah zaměřený proti církevní filozofii. Zasahovala také do protivládních či nemravných děl nebo do děl, která mohla vést veřejnost k pobouření.²⁹ Nařízení, podle nichž byly vybrané kramářské tisky sledovány, se tak měnila zároveň se změnou státních i církevních poměrů, hlavně tedy v osvícenské době josefínské.³⁰

Cenzura v jisté míře ovlivňovala i morytáty. V mnou bádaných písničkách se tak často objevují údaje, které mohou být pravdivé a také nemusí. Dle mého názoru je v tuhle chvíli těžké rozlišit, zda daný kramářský tisk s neuvedeným či nesprávným údajem je obrana proti cenzuře nebo záměr tiskaře prodloužit životnost konkrétní vražedné písničky.

4. Světské kramářské tisky

Častým tématem v tomto typu tisků byly války či další aktuální události, revoluce nebo politicko-společenská hnutí (např. sněmy, volby, pohřby, korunovace atd.). Je ovšem nutné podotknout, že historické události jsou v podání písničkáře přetvářeny dle jeho subjektivních postojů a způsobem, jakým se k němu informace dostaly.³¹ Dalším oblíbeným tématem byly i různé katastrofy, do nichž patřily živelné pohromy, neobvyklé přírodní úkazy, nemoci, epidemie, důlní neštěstí a další.³²

Významné místo zde mají také morytáty, které obsahují různá loupežnická přepadení, vraždy, krvavé zločiny a následné popravy chycených vrahů a loupežníků, které jsou popisovány někdy až příliš barvitě, aby zaujaly cílové publikum. Morytáty občas zachycují i obyčejné lidi, kteří se rozhodli vraždit z různých důvodů, třeba pro nešťastnou lásku, peníze, závist atd.³³ Rozboru konkrétních motivů vražd a typologii pachatelů a obětí se věnuji v samostatné kapitole bakalářské práce.

Oblíbenou tematikou světských kramářských tisků byly informace o běžných věcech z každodenního života, tedy novinky týkající se oblečení, tance, různých plodin (brambor, řepy cukrovky atd.), kávy, čaje, cukru, výstavby železničních tratí a dalšího. V novinkách byla zaznamenávána také politická či sociální dění, v nichž se z různých úhlů líčily pohledy písničkářů na postavy, jako byli sedláci a robotníci, popisovaly různé vzpoury a zásadní politické či sociální změny, jakou bylo například zrušení roboty a nevolnictví. Byla zde znázorňována také různá povolání či společenské vrstvy, např. řezníci, karbaníci, opilci, vojáci, kuřáci, šňupáci tabáku atd.³⁴

---

²⁸ Dufka 2022: tamtéž.

²⁹ Dufka 2022: 50.

³⁰ Scheybal 1991: 68.

³¹ Večerková 1995: 11.

³² Večerková 1995: 12.

³³ Večerková 1995: 14.

³⁴ Večerková 1995: tamtéž.

V 18. století se do souboru kramářských písní přidaly lyrické písně s tematikou lásky a rodiny, dále vtípná veršování směřovaná převážně k mladému publiku.³⁵ Tematicky byly písně často zaměřené na nešťastnou lásku způsobenou např. nevěrou, neochotou rodičů přijmout zamilovanost jejich dětí, nestálostí vztahů či jinými důvody. Objevovaly se i písně o manželském soužití nebo písně o odvedení mladých chlapců na vojnu.³⁶

Do skupiny světských kramářských tisků patřily také popisy, snáře, herbáře, horoskopy, testamenty, proroctví, osvětové, kritické a památeční tisky, hry, přání, návody a naučení i parodie těchto zmíněných žánrů.³⁷

5. Náboženské kramářské tisky

Náboženská tematika v kramářských písních je široký pojem a je potřeba na něj nahlížet z více pohledů, které se vzájemně doplňují a také kříží. Náboženská píseň často zobrazuje kolektivní a veřejné prožití víry, na druhou stranu se ale objevují i písně popisující individuální niterný prožitek jedince.³⁸

Co se týče množství náboženských kramářských tisků ve srovnání se světskými, je pro české země typické, že náboženské zcela převažovaly.³⁹ Jasná dominance náboženských kramářských tisků může být způsobena převládajícím katolickým vyznáním a souvisejícím a s ním spojenou podobou lidové zbožnosti, s nimiž souvisela obliba poutních míst a úcta ke svatým.

Častým tématem byly písně o různých zázracích, v nichž byly zbožné postavy zachráněny od zlé moci nějakým světcem, jakým byl například sv. Jan Nepomucký, sv. Prokop a jiní. V protikladu ke zbožným postavám se objevují také bezbožné postavy, které se rouhají proti různým náboženským aspektům, a za to jsou pak náležitě potrestány.⁴⁰

Důležitým tématem nábožensky zaměřených písní jsou také legendy, písně, ve kterých se objevují odkazy na bibli či evangelia, jež pojednávají o životě a skutcích Ježíše Krista, Panny Marie a různých světců, dále také písně zaměřené na prosbu nebo vyjádření úcty k Ježíšovi, Bohu a jiným křesťanským postavám. Rozsáhlý okruh náboženských tisků tvořily i modlitby nebo tisky pověrečného charakteru.⁴¹

Kramářské náboženské písně mají své místo i v morytátech vzhledem k tehdejšímu zvyklostem pobožné společnosti. Náboženské prvky jsou tak obvyklou součástí těchto konkrétních vražedných písní. Prosba a obracení se k Bohu tedy v morytátech poskytuje duchovní ochranu postavám v příběhu i adresátům.

Titulní ilustrace (dřevořez)

³⁵ Večerková 1995: tamtéž.

³⁶ Večerková 1995: 15.

³⁷ Ivánek 2021: 46.

³⁸ Bočková 2022: 9.

³⁹ Bočková 2022: tamtéž.

⁴⁰ Večerková 1995: 17.

⁴¹ Večerková 1995: tamtéž.

Základní složku téměř většiny kramářských písní představovaly různé obrázkové výzdoby. Objevovaly se nejčastěji na titulních stranách a v záhlaví prvních stran, kde začínal text písně. Méně časté byly pak obrázky na konci textu. Užívaly se také jednoduché i ozdobné linky (například ozdobná dvojlinka, jež se často vyskytuje jako ilustrace v mém seznamu morytátů). Tato metoda byla založena na vytváření obrazů pomocí dřevěného štočku, jenž byl spolu s literami vkládán do sazebnice.⁴²

Konkrétní soubor štočků, které vlastnily tiskárny, vycházel z historie jednotlivých tiskáren a řady událostí, které štočky utvářely.⁴³ Jednotlivé štočky byly vyráběny jednak jako speciální kusy, jednak i jako univerzálnější, použitelné pro širší spektrum písní.⁴⁴ Protože byly štočky vyráběny ručně, nebylo možné vytvořit dva identické kusy, díky čemuž se pak daly identifikovat kramářské písně neobsahující nakladatelské údaje, případně dokázat falešná impresa.⁴⁵

Při srovnání širšího spektra titulů lze pozorovat stejné ilustrace v různém provedení nacházející se na písních z různých tiskáren. Tiskaři vzájemně totiž napodobovali dřevořezy z konkurenčních tiskáren, čímž si zvětšovali soubor vlastních štočků.⁴⁶

Díky výraznému růstu světských kramářských písní bylo pro tiskárny nutné rozšířit sbírky štočků o další motivy. Výsledkem byl vznik mnoha obrazů se světskou tematikou, které od sebe jednotlivé tiskárny vzájemně kopírovaly. Šlo zejména o obrazy s ženou, mužem nebo mužem a ženou, které na první pohled zobrazovaly obsah konkrétního tisku.⁴⁷ Tuto konkrétní situaci lze vidět i na ilustracích jednotlivých analyzovaných morytátů.

Hlavním cílem ilustrace bylo upoutání potenciálního kupce písně, dřevořez tedy plnil převážně funkci reklamní, jednalo se tak o velmi důležitou součást mnoha kramářských písní. Tiskaři volili často dřevořezy, které alespoň z části souvisely s obsahem textu.⁴⁸

Ilustrace u morytátů většinou zobrazují motiv, jenž naznačoval obsah příběhu. Pokud se například jednalo o příběh spojený se smrtí, typicky byl součástí ilustrace pomník, kříž, květina, hrob, postavy držící v ruce zbraň či anděl. V jiných případech bylo spojení obrázku s obsahem textu volnější, tiskař použil jakýkoliv štoček, který byl k dispozici a alespoň částečně mohl být s příběhem propojen.

6. Tiskaři

6.1 Významná tiskařská města mimo Prahu

Ve své práci se zaměřím na nejvýznamnější mimopražské tiskárny, které mají značnou početní převahu v mém seznamu morytátů, konkrétně se bude jednat o tiskárny v Litomyšli,

---

⁴² Drozda, 2022: 100.

⁴³ Drozda 2022: 101.

⁴⁴ Drozda 2022: 102.

⁴⁵ Drozda 2022: 105.

⁴⁶ Drozda 2022: tamtéž.

⁴⁷ Drozda 2022: 109.

⁴⁸ Drozda 2022: 114.

Olomouci a Chrudimi. Jednotliví tiskaři z těchto tiskáren jsou často spjati i s jinými významnými tiskárnami, jež se objevují v mém seznamu morytátů, například jsou to města jako Skalice, Hranice na Moravě či Hostivice.

6.1.1 Litomyšl

Jednou z hlavních tiskáren, z které pochází značná část mnou analyzovaných kramářských písní, je tiskárna v Litomyšli. První známé tisky z této tiskárny pochází již ze 17. století.⁴⁹ V průběhu fungování tiskárny v Litomyšli se v jejím vedení vystříдалo vícero rodin. Patrně nejstarší píseň, jež pochází z Litomyšle a objevuje se v mém seznamu kramářských písní, je od Václava Vojtěcha Turečka, který tiskárnu uvedl do provozu po jejím požáru v roce 1775. Turečkova rodina se pak o tiskárnu starala až do roku 1846.⁵⁰ Po Turečkově smrti v roce 1836 krátce provozovaly tiskárnu jeho dcery a roku 1846 byla prodána Františku Bergrovi.⁵¹ Působení Bergerovy rodiny v čele s vnukem Vladimírem Augustou je spojeno s osobou Jana Vojtěcha Jeřábka, jenž byl člen významné pražské tiskařské rodiny. Jeřábek kooperoval s Augustem až do své smrti v roce 1903.⁵² V době působení Augusta doprovázelo tiskárnu mnoho inovací a také zejména spojení s vydavatelstvím finančně nákladných knih známých českých spisovatelů jako například Jana Nerudy, Vítězslava Háška nebo Boženy Němcové.⁵³ Bergerova rodina je další z rodin tiskařů, kteří tvoří značnou část morytátů, které jsem analyzoval, a je vhodné je v této bakalářské práci zmínit.

6.1.2 Olomouc

V koexistenci s tiskárnou v Litomyšli existovala také velmi známá tiskárna v Olomouci. Společně s tiskárnou v Litomyšli představovaly tyto dva podniky hlavní střediska mimopražského knihtisku. Zatímco se v průběhu let tiskárna v Litomyšli propadala čistě k regionálnímu průměru, tak význam olomoucké tiskárny rostl.⁵⁴ Nejstarší známé písně jsou od Mikuláše Hradeckého z Kružnova. Dílna, ve které působil, byla po dědickém sporu rozdělena na dvě části, z nichž jednu část zakoupil právě Hradecký. Část vybavení této dílny byla od Matěje Handla, Handlové byli pokračovatelé olomouckých tiskařů 16. století. Po smrti Hradeckého se vdova Dorota Hradecká provdala za Víta Jindřicha Ettela, jenž zůstal ve vedení tiskárny až do roku 1669.⁵⁵ Po smrti Ettela se do vedení dostává nový manžel Hradecké Jan Josef Kilian a po sňatku Kilianovy dcery Anny Alžběty přechází dílna prvně pod manžela Ignáce Rosenberga, poté tiskárnu provozuje společně s jejím dalším manželem Janem Adamem Auingerem, kdy se tiskárna dostane do finančních potíží a město Olomouc ji v roce 1721 odkoupí.⁵⁶

Po častém střídání faktorů a správců se město rozhodne prodat tiskárnu Františku Antonínu Hirnlemu, čímž přichází do Olomouce nová tiskařská dynastie, a s ním přichází také

⁴⁹ Macháčková, Pavelková, Machová 2022: 15.

⁵⁰ Macháčková, Pavelková, Machová 2022: 19.

⁵¹ Macháčková, Pavelková, Machová 2022: 20.

⁵² Macháčková, Pavelková, Machová 2022: tamtéž.

⁵³ Macháčková, Pavelková, Machová 2022: 21.

⁵⁴ Macháčková, Pavelková, Machová 2022: tamtéž.

⁵⁵ Macháčková, Pavelková, Machová 2022: 22.

⁵⁶ Macháčková, Pavelková, Machová 2022: 24.

zkušenosti z pražského prostředí tiskáren.⁵⁷ Jméno dcery a dědičky olomoucké tiskárny Antonie Terezie Hirnleové je spojeno s velmi známým tiskařským jménem Josefem Antonínem Škarniclem, který společně s ní provozoval tiskárnu ve Skalici (dnešní území Slovenska). Část produkce Škarnicla se poté přenesla do Hranic na Moravě.⁵⁸ Z Olomouce, Skalice i Hranic na Moravě pochází značná část mnou analyzovaných morytátů právě od rodiny Škarniclů a jejich syna Antonína a Antonínova syna Aloise.

6.1.3 Chrudim

Historie chrudimské tiskárny je spjata s nedalekými Pardubicemi, odkud byla tamní tiskárna, založená roku 1791 Ignácem Václavem Dekrtem, kompletně přenesena do Chrudimi. Roku 1810 koupil tiskárnu Josef Jan Košina a provozoval ji až do své smrti roku 1848, poté tiskárnu chvíli provozovala Košinova manželka Františka Rozálie.⁵⁹ V Pardubicích zřídil v roce 1850 dílnu Jan Hostivít Pospíšil, s čímž měla Františka Košinová problém a podala na něj stížnost. Po domluvě s Košínovou Pospíšil odkoupil její dílnu a domluvili se, že provoz bude pokračovat v duchu myšlenek Košinové. Jan Hostivít Pospíšil měl dvanáct dětí a pouze čtyři pokračovaly v tiskařské tradici.⁶⁰ Největším konkurentem chrudimské tiskárny v 19. století byla pochopitelně tiskárna v Litomyšli, a to z důvodu poměrně blízké vzdálenosti, kterou k sobě tiskárny měly.⁶¹ Tiskařské dílně v Chrudimi dělali hodně reklamu i pražští písničkáři, kteří chrudimskou tiskárnu využívali na tisk, například František Hais, Josef Chládek, Jan Ježek nebo Jan Stutz.⁶² Jedni z dalších tiskařů, kteří se objevují v mém seznamu morytátů, tak jsou Františka Košinová, Jan Hostivít Pospíšil a jejich rodinní příslušníci.

---

⁵⁷ Macháčková, Pavelková, Machová 2022: 25.

⁵⁸ Macháčková, Pavelková, Machová 2022: 29.

⁵⁹ Macháčková, Pavelková, Machová 2022: 33.

⁶⁰ Macháčková, Pavelková, Machová 2022: tamtéž.

⁶¹ Macháčková, Pavelková, Machová 2022: 35.

⁶² Macháčková, Pavelková, Machová 2022: tamtéž.

7. Morytáty

7.1 Obecná charakteristika

Kvůli svým barvitým a podrobným popisům vražedného běsnění byly morytáty jedním z velmi oblíbených témat kramářských písní u široké veřejnosti.

Texty o zločinech nebyly jen lákavým artiklem pro nižší vrstvy, pro které byly primárně určeny, ale také pro vyšší společenské vrstvy, jež mohly texty o zločinech odmítat, ale také je s jistým potěšením číst.⁶³ Příjemci těchto písní o vraždách, většinou tedy nižší společenská vrstva, neočekávali ve vyprávění tohoto příběhu jakékoliv nečekané či překvapující prvky. To, co přitahovalo zájem lidí o vražedné příběhy, bylo konkrétní vyprávění příběhu, okolnosti daného příběhu a následný popis trestu pro zločince.⁶⁴

Už slova v samotném titulu, například strašlivý, ukrutný, hrozný atd., symbolizovala výjimečný příběh a senzačnost tohoto příběhu. Silná emocionální stránka příběhu a podrobné detaily vyvolávaly v lidech pocit soucitu i vzrušení, na druhé straně dokonce i strach.⁶⁵

Téma zločinu, které často ničilo lidské životy, a potřeby lidí takový zločin potrestat, bylo vždy atraktivní pro upoutání pozornosti lidí. Touha po zajímavém tématu nebyla jedinou předností kramářských písní o zločinech, důležitou součástí bylo také morální ponaučení, následná duchovní útěcha a vyvarování se podobným zločinům, neboť je pak mohl čekat podobný trest. Od konce 18. století do 2. poloviny 19. století přitahoval v tomto typu kramářských písní pozornost více poutavý příběh a jeho spojení s realitou, tyto příběhy už tedy nefungovaly pouze jen jako morální ponaučení a varovný příklad pro společnost.⁶⁶

Je důležité brát v potaz, že morytáty nejsou vždy známkou pravdivosti a skutečnosti. Snaha o šokování cílového publika vedla tvůrce těchto kramářských písní k tomu, že se snažili přehánět nebo cíleně upravovat skutečnosti. To ale nic nemění na tom, že samotný poutavý příběh byl pro cílovou skupinu čtenářů velmi napínavý či odstrašující.⁶⁷ Zkoumání morytátů nám tak dává prostor k porozumění kulturnímu životu prostých obyvatel v tehdejší době. Drastické události popisované v morytátech, jež narušily poklidný život obyčejných lidí, tak přinesly určitý stupeň senzacechtivosti, který pak mohl nabídnout čtenářům dočasné osvobození od bezvýznamnosti jejich běžného dne.⁶⁸

Důležité je i uspořádání příběhu, aby bylo možné celému textu smysluplně porozumět a koncový adresát si z něj v konečném důsledku odnesl maximum informací a celkově pochopil celý příběh. Jonathan Culler prohlašuje: „*Pouhý sled událostí nevytváří příběh. Musí zde být konec vztahující se k počátku příběhu.*“⁶⁹ Podobný typ korelace lze demonstrovat v písních o vraždách. Je spáchán trestný čin, pachatel je fyzicky potrestán, vzniká morální ponaučení

⁶³ Bočková 2022: 158.

⁶⁴ Bočková 2022: 161.

⁶⁵ Bočková, Poláková 2020: 43.

⁶⁶ Bočková 2022: 158.

⁶⁷ Bočková, Poláková 2020: 45.

⁶⁸ Bočková 2022: 162.

⁶⁹ Bočková 2022: 163.

odvozené od konkrétního trestného činu, jež primárně moralizuje postavy v příbězích, ale má také obecnější význam. Ponaučení jsou tedy adresována celé společnosti s cílem správně utvářet její morálku. Vzácněji se vyskytují příběhy s pachatelem, který nebyl dopaden nebo předčasně zemřel, v takovém případě musí být použit jiný druh závěru. Nicméně tento alternativní konec musí stále nějakým způsobem korelovat se začátkem a musí být schopen přinášet morální ponaučení. Obecně lze říct, že zápletka zobrazující „zločin a trest“ byla jednoduše identifikovatelná publikem a že adresát písně patrně přijímal tento předvídatelný model s uspokojením, což bylo způsobeno jednoduchostí příběhu a jeho rychlým pochopením čtenářem či posluchačem. To znamenalo, že pozdější kramářské písně mohly mít podobnou zápletku s očekávaným dějem, jež byla zárukou úspěchu písně. Tímto způsobem pak lze definovat prodejně úspěšnou píseň o vraždě.⁷⁰ Morytát musel nicméně obsahovat i jiné vlastnosti související se znalostmi a hodnotami, které sdíleli vypravěč a jeho čtenáři či posluchači.

Vzhledem k aktuálnosti kramářské písně měla většina témat krátkou životnost. Objevují se však i příběhy, které se v kramářském odvětví opakují i několik desetiletí po svém prvním zveřejnění.⁷¹ Právě poutavost a zájem lidí o určité vražedné příběhy zapříčinily to, že některé morytáty přežily v lidovém prostředí dokonce i sto let po spáchání zločinu.⁷²

Písně o vraždách mají silný emocionální a moralizující charakter. Jedná se o klíčový prostředek, kterým si vypravěč získá pozornost posluchačů, povzbuzuje jejich emocionální zapojení do příběhu, a posiluje tak povahu spáchaných zločinů i jejich ospravedlnění k potrestání pachatele. Vypravěči své vlastní emoční zapojení neskrývají, protože se snaží dostat na stejnou emocionální úroveň i posluchače. Často se pro zvýšení emocionálního zapojení posluchačů v písních vyskytují slova jako neslýchaný, přehrozný, strašný, strašlivý atd. V úvodu je i časté naříkání nad špatným světem, v němž žijeme, čímž se vytváří podklad pro emocionální a moralistickou část, jež poté vyplyne z příběhu. Podobné strategické umístění jako naříkání nad špatným světem tak mají i postavy v příběhu, jejichž reprezentace umožňuje posluchači vytvořit si jasný obrázek rozdělení rolí na špatného (budoucí pachatel) a dobrého (potenciální oběť).⁷³

Závěrem tedy můžu konstatovat, že morytáty byly velmi důležitou součástí společnosti, protože ovlivňovaly morální a emocionální obraz svých adresátů. Ti tak mohli zažít něco neobvyklého a neortodoxního, co nezapadalo do obyčejnosti jejich všedního dne a dávalo jim možnost mentálního odpočinku od každodenní reality.

7.2 Pachatelé

Morytáty lze rozdělit podle typu zobrazených pachatelů na dvě skupiny. První skupinou jsou lidé z běžných společenských vrstev, kteří páchají vraždy z různých důvodů v rodině, mezi

---

⁷⁰ Bočková 2022: tamtéž.

⁷¹ Bočková, Poláková 2020: 44.

⁷² Bočková, Poláková 2020: tamtéž.

⁷³ Bočková 2022: 165.

sousedy, přáteli atd. Druhou skupinou jsou zločinci z povolání, tedy vrazi, zloději či loupežníci, kteří páchají své zločiny vědomě a plánují v tom pokračovat dlouhodobě.⁷⁴ Tyto konkrétní písně o známých zločincích velmi často kompletně odrážely život zločince a pokládaly základ jeho mýtu.⁷⁵

Nejprve se budu zabývat pachateli z běžných společenských vrstev. Z mnou zkoumaných kramářských písní bývá nejčastějším prostředím vražd rodina. Jeden člen domácnosti obvykle naruší její běžný chod a zavraždí dalšího člena či členy. Domov, jenž by měl rodině poskytovat ochranu a bezpečí před vnějším světem, se tak stává ohniskem násilného činu. O to víc je pak konkrétní násilný čin pro čtenáře šokující, protože prolomí jakousi pomyslnou hranici mezi domovem a vnějším světem. Domácí prostředí není nijak podrobně popisováno, jsou zmíněny například jen místnosti, v nichž se čin odehrál, nebo je popsáno několik věcí z domácnosti, které participovaly na vraždě (např. sekera, nůž, stůl, postel atd.).⁷⁶

Vyskytují se i písně, kde byly vraždy spáchány mimo domácí prostředí, například v lese, na poli nebo na silnici. Obětem chybí obvyklá ochrana a bezpečí domova a jsou mnohem zranitelnější, protože jsou bez doprovodu a sami.⁷⁷ Tento případ reprezentuje píseň *Smutný a pravdivý příběh...*⁷⁸, kde manžel pod záminkou podívat se na len vylákal manželku do lesa, kde měl schovanou pušku, s níž pak manželku zastřelil. Ústředními postavami je zde manžel a manželka, vyšší světskou moc nad oběma vykonává Bůh: „*Bůh těch věcí nenávidí, trestá všech takových lidí, kteří přestupují, šesté boží přikázání, Bůh jim odjímá spasení.*“. Manželka zde reprezentuje zbožnou postavu, díky čemuž si po vraždě zaslouží dojít ke spasení. Její manžel je v protikladu bezbožný a zlý člověk, jenž si nezaslouží smilování od Boha, protože porušil šesté boží přikázání – nesesmílníš.

Role vypravěče je zde spíše nezúčastněná: hodnotí a pozoruje celou situaci jakoby shora a popisuje charakterový vývoj obou postav – manžela jako pachatele a manželky jako oběti. Děj je vyprávěn chronologickou posloupností tak, jak se události staly. Čas plyne s dějem a je blíže nespecifikovaný, takže čtenář prakticky nevnímá, kdy se děj odehrává.

Manželka prosí svého manžela, ať jí dá poslední šanci se vyzpovídat a obrací se ke dvěma svatým ochráncům, svaté Barboře a k samotnému Pánu Kristu: „*Svatá Barboro, stůj při mne, nenech náhle umřítí mne, až přijmu Krista Pána, tam kde ty se s ním raduješ, bych se s ním též radovala.*“. Svatá Barbora zde symbolizuje mučednici a ochránkyni lidí před rizikem násilné smrti.

Manžel jako pachatel je v této písni popisován jako vypočítavý člověk bez srdce a je mu vyčítáno, že si vzal starou vdovu jen pro peníze: „*V svém tři a dvacátém roku vzal si vdovu za manželku, to pro bohatství její a po svatbě v krátkém čase nechtěl ani hledět na ni.*“. Hlavním motivem vraždy se tedy stávají peníze, což ukazuje manželův zkažený charakter

⁷⁴ Bočková, Poláková 2020: 43.

⁷⁵ Bočková, Poláková 2020: tamtéž.

⁷⁶ Bočková 2022: 166.

⁷⁷ Bočková 2022: tamtéž.

⁷⁸ MZK VK0004.929, celý název: *Smutný a pravdivý příběh, který se stal s Josefem Richtrem, který svou manželku hrozně zamordoval*

a vypočítavost jeho následných činů. Zlý charakter muže se stupňuje a ukazuje ještě víc i po vraždě, neboť svého činu nelituje a vesele si užívá na vesnické zábavě: „*Když viděl vražedník její, že není živá duše v ní, šel k muzice do nový vsi, tam do rána do čtyřech hodin tancoval a veselý byl.*“.

Ve většině kramářských písních o vraždách bývá vrah otec/manžel. V písni *Krásný příklad všem...*⁷⁹ vystupuje muž, jenž se oddal obžerství, trávil čas se špatnými kamarády a rozdál se více pro kamarády než pro své nejbližší. Následně byl vyhozen z práce a neměl, jak by finančně zajistil rodinu. Aby se dostal z bezvýchodné situace ven, rozhodne se zavraždit nejstaršího syna a pak celou rodinu, což reprezentují verše: „*Když bylo při výplatě, začal naříkati, manželka chleba hledala pro své malé děti; tu zavolal nejstaršího synáčka nejmilejšího, zabil ho do smrti.*“. Manžel/otec se následně rozhodne ukončit svůj život skokem do kola v továrně, což se mu nepodaří.

Pachatel, konkrétně otec rodiny, je zde popisován jako bezcitný, zuřivý a špatný manžel, oběti jako nevinní lidé, kteří si nezasloužili zemřít. Matka je v této písni dána do nadřazené role nad otcem, protože on nebyl schopen zajistit živobytí a plnit funkci hlavy rodiny: „*Ubohá nevinná žena nese živobytí, sekerou jí do hlavy, pracovala k smrti; svatá Anno!*“. Dceruška je prezentována jako ubohý sirotek, který skončil bez rodičů nezaslouženě. Pro všechny oběti je pak složena modlitba ke svaté Anně, ať stojí vždy při nich a po smrti se zavražděné děti shledají s matkou v nebi. V kontrastu k tomu je otec vrah zakopán za hřbitovem na neposvěceném místě a podle vypravěče si zaslouží být v pekle.

Vypravěč zde plní roli hodnotitele celého děje, který popisuje chronologicky sled událostí a posuzuje i charakterové vlastnosti postav v klasickém černobílém pojetí – pachatel vs. oběť: „*Ale tento vražedník byl d'áblu oddaný, zhynul že ani nepřijal svátosti pokání...*“ vs. „*Dítky budou čekat v nebi, v nábožném chování, obzvlášť, kteří za rodiče své se modlívali...*“. Objevuje se zde i zmínka o svaté Anně, jež má v daném morytátu funkci patronky matek a manželství: „*(...) a matička svatá Anna, bude při nás vždycky sama v nábožném chování.*“. Z šedesáti písní, které jsem analyzoval, je pachatelem manžel/otec v sedmnácti z nich.

Méně časté jsou pak vraždy spáchané potomkem, konkrétně synem, například v písni *Nová píseň o hrozných vraždě...*⁸⁰, ve které potřebuje nevlastní syn peníze rodičů na svatbu, ale nechce jim říct, k čemu je potřebuje. Otec mu odmítne peníze dát a syn v záchvatu zloby otce zavraždí: „*On se na to hned rozzlobil, pro sekyru sobě skočil, a před otce se postavil, do hlavy ho s ní udeřil.*“. Následuje zuřivé běsnění syna, který zavraždí pak i matku. Syn působí v písni jako bezcitný člověk bez zábran, nedbá na prosby matky, jež syna žádá o ušetření života.

Daná píseň se odehrává v průběhu několika desítek let a popisuje vývoj postav, jak si manželé vzali do své péče sirotka: „*Tam bydlel sedlák bohatý, neměli žádných dětí, vzali sobě od své*

---

⁷⁹ MZK VK0005.333, celý název: *Krásný příklad všem manželům a dítkám, to jest o mordu, který se stal na Moravě roku 1862*

⁸⁰ MZK VK0004.309, celý název: *Nová píseň o hrozných vraždě, která jest spáchaná byla 21. ledna 1865 v českém kraji, okresu Chrudimském v dědině Korov nazvané*

přízně, pacholátko velmi milé. V náboženství ho cvičili, pacholátko bylo jim milé, a když byl již dospělejší, do učení ho hned dali.“ Kontrast zbožných rodičů a jejich výchova nenaznačuje, že by se ze syna měl stát zlý člověk. Motivací k činu bylo patrně přání synovy partnerky, která ho nabádala k svatbě: „(...) *sličnou pannu si oblíbil, a ona ho k tomu měla, aby svůj stav proměnila.*“ Nápad, jak se zmocnit peněz, však pochází z jeho hlavy: „*Na té cestě si rozmýšlel, jak by to učiniti měl, aby rodiče nevěděli, nač on peníze potřebuje.*“

Na konci písně je muž popisován jako bezbožný, z něhož si mají všichni hříšní lidé vzít ponaučení: „(...) *na příklad všem bezbožným, by si příklad z něho vzali.*“ A rodiče by měli své děti vést k zbožnosti, za což se jim Bůh odmění: „*Co rodiče vystojí se svými dětmi, v bázní Boží jich cvičí, za to se jim odmění.*“ Daná pasáž působí hodně v protikladu s tím, co je zmíněno na začátku písně, protože se rodiče snažili vést dítě ke zbožnosti, ale i přesto se z něj stal zlý člověk, který své nevlastní rodiče zavraždil kvůli penězům.

Vypravěč vyzývá adresáty, ať si vezmou z daného příběhu příklad, aby se podobným situacím vyhnuli a neopakovali stejnou chybu jako rodiče (nedostatečná výchova) nebo syn (zatemnělá mysl penězi, které patřily rodičům). Z celého zkoumaného souboru písní se objevují vraždy spáchané synem v šesti písních. Jedna z nich je odlišná od ostatních, protože v ní je syn zločincem z povolání.⁸¹

Ve zmiňovaných písních je chování pachatele ve srovnání s oběťmi popisováno černobíle, chybí snaha o hlubší propracovanost charakterů postav. Pachatel je ten špatný a bezbožný, zatímco oběti jsou v kontrastu k němu zbožné a dobré, a zatímco ony si vysloužili místo v nebeském ráji s Bohem, vraha čeká věčné zatracení v pekle.

V návaznosti na předchozí analýzu písně, kde vrahem je syn, se v písních objevuje i spojení rodinných příslušníků v roli vrahů, otce a syna. Tento jev jsem našel například v písni *Nová píseň o přehrozně vraždě*.⁸² V této písni uteče vysloužilý voják Jan Šubrt s nejstarším synem od manželky: „(...) *až po tom v devátém roce zlou mysl do hlavy vzal, utek s nejstarším synáčkem, manželku tu zanechal.*“ Na svých cestách se synem zavraždí jednoho muže a po roce se vrátí k manželce a trýzní ji. Syn z donucení otcem matku mučí také. Časově morytát probíhá několik let a popisuje návrat charakterově zkaženého muže se synem zpět k manželce, kterou před lety opustil.

V dané písni se objevují velmi barvitě až morbidní popisy mučení a chování otce je bezcitné až násilnicky kruté: „*Tři hodiny se svou manželkou jako tyran nakládal, šídlem její tělo píchal, kleštěmi nehty trhal, maso podle své libosti na jejím těle řezal a potom jej v hrnci uvařil, ubohého jísti dal.*“ Vraždu se snaží zakrýt tím, že jde nahlásit duchovním manželčinu smrt. Lidem i úřadům se zdála manželčina smrt podezřelá, proto manžela chytili a po právu odevzdali soudům. Na konci písně je žádán Bůh, aby odpustil muži za jeho strašné činy, a ten tak mohl jít do nebe: „*O Ježíši na něj pohleď, na jeho hrozně činy, neb ho svou krví vykoupil,*

⁸¹ MZK VK0010.997, celý název: *Nová píseň aneb ukrutná zpráva o hrozně vraždě, v ruské zemi blíž hlavního města Petrohradu, v dědině Rosenvald, kterou spáchal syn na své matce, otcem, sestrou, švagrem a dvěma dítky roku 1874, 22. července, co se v písni lépe vyzrozumí*

⁸² MZK VK0011.014

odpusť mu jeho vinu, aby ta ubohá duše nepřišla k zatracení, at' se může v nebi s tebou na věky radovati.“ I když není v písni zmíněno, jaký trest muže čekal, z daných veršů lze vyvodit, že zaplatil za vraždy svým vlastním životem. Důležitým rozdílem oproti písním v předchozích odstavcích je prosba k Bohu, aby odpustil vrahovi jeho strašné a krvavé činy.

Na pomyslné hranici pachatelů v rodinném prostředí se objevuje další typ pachatele, a tím je partner. Jedná se o zamilovaný či nezamilovaný (neopětovaná láska) pár, jenž ještě není plnohodnotnou rodinou, tím pádem jej nezařazují do rodinného prostředí. Objevují se tři vzorce kramářských písní, kde je pachatelem partner – 1) pachatel zavraždí svou milovanou a následně spáchá sebevraždu, 2) pachatel zavraždí pouze svou partnerku a sám sebe udá nebo 3) partnerka je pachateli nevěrná nebo jej přestane milovat, s čímž se partner nesmíří a svou milovanou usmrtí.

První vzorec morytátu najdeme například v písni *Nová píseň o vraždě dvou milenců...*⁸³ Otec partnerky jim nepřeje lásku, protože si přál bohatého ženicha: „*Otcovské jste požehnání, nám v manželství odepřeli, račte nás k hrobu požehnat a nás pospolu pochovat.*“ Oba se tedy domluví, že raději spáchají sebevraždu, než aby se přestali milovat. Postava partnerky je emocionálně zdrcená, jelikož jí otec nedokáže dopřát ženicha, jehož ona chce. Je to právě otec, který je zde popisován jako strůjce celého neštěstí: „*Otec ducha lakomého, chtěl ženicha bohatého, Kruliš jim nebyl bohatší, dcera od něj opustit musí. Dcero považ svoje jmění, nedám nikdy svolení, ani svého požehnání, pusť jej z myslí bez meškání.*“ Chování otce dovede oba k smrti: „*Otcovské jste požehnání, nám v manželství odepřeli, račte nás k hrobu požehnat, a nás spolu pochovat.*“

V tomto morytátu působí jako nadřazení strůjci celé vraždy i sebevraždy právě rodiče, konkrétně otec, který jim nedopřál požehnání. Dle vypravěče je on pomyslným vrahem obou zamilovaných,

Role partnerky je zde výjimečně ta vůdčí: „*Oba psaníčka napsali, jež rodičům zanechali, ona jej k tomu nabádá, proč pak tak dlouho odkládá.*“ Partner souhlasí pak jen s jejím požadavkem ukončit život sobě i jí. Ke konci písně je jim složena modlitba: „*V lásce život dokončili, buďž Bůh jim milostivý, krátký byl jest život jejich, pokoj buď popeli jejich.*“

Druhý vzorec najdeme v písni *Nová píseň o vraždě...*⁸⁴ Rodiče nepřáli lásku své dceři a nechtěli za jejího ženicha Františka Kováře. František se s tímto odmítá smířit a raději, svou milovanou usmrtí. Sám sebe chtěl zabít také, ale nebyl toho schopen, proto se šel udát. Partnerka je vyobrazována jako čistá a sličná panna: „*(...) dívka jako holubička, jako jarní květ.*“ a partner v černobílém protikladu jako ten, kdo si jí nevážil: „*František Kovář v Kuchelně byl narozený, nelitoval, nešanoval krásu své panny.*“ Síla zákazu rodičů zde byla silnější než síla lásky dvou zamilovaných: „*Rodiče z dívčiny strany jim zbraňovali, aby svoji*

---

⁸³ MZK VK0012.363, celý název: *Nová píseň o vraždě dvou milenců, která se stala v Obci Chlistovicích dne 7. března roku 1881.*

⁸⁴ MZK VK0011.583, celý název: *Nová píseň o vraždě, kterou spáchal Fr. Kovář z Kuchelny, v Železnobrodském okrese na své milence Františce Kovářové z Hamštejna*

mohli být vůli nedali; láska v srdcích milujících kvetla co růže, kdo pak ale rozohněnou lásku přemůže? “.

Zavražděná dívka je v písni vybarvována jako vystrašená a jemná duše: „(...) *dívka strachem polekaná prosit počala. Ach Ježíš, Maria, Josef hlasem volala (...) srdce kule prorazila nevinné dívce. Již Františka Kovářova vypouští duši. Vrah milenec zničil život své nejmilejší.* “. Ke konci písně je jim složena dlouhá modlitba k sv. Anděli strážci.

Třetí vzorec je ten nejméně frekventovaný. Našel jsem ho například v písni *Nová píseň o velké vraždě...*⁸⁵. Partner nesmířený s nevěrou partnerky se rozhodne pro její vraždu. V písni převažuje barvitý popis vraždy a konkrétních míst, kam partnerku bodl či kam ji uhodil. Nakonec zmatený partner běhal po lesích celý den, až jej dopadli lidé a předali k soudům, kde ho odsoudili podle hrdelního práva. Partner zde není nijak negativně haněn či neutrálně popisován, jako tomu bylo v jiných morytátech. Není zde ani zmíněno, jestli svého činu litoval. Zavražděná žena byla pak řádně pochována, přičemž byla na svém pohřbu oplakávána přáteli i rodinou.

Nejčastěji se z mého repertoáru analyzovaných morytátů objevuje první vzorec, kdy partner zavraždí partnerku a spáchá sebevraždu. Objevují se i písně s nepovedenou sebevraždou partnera, který je pak popisován jako nešťastník, jenž se trápí zraněný v nemocnici, takovým příkladem je píseň *Smutná píseň o krvavé vraždě...*⁸⁶.

Ze zkoumaného výběru písní se objevuje partner jako vrah v celkem čtrnácti písních. Neobjevil jsem morytát, ve kterém by se role proměnily a partnerka by prvně zavraždila svého partnera, a až poté sebe nebo se alespoň o sebevraždu pokusila. Domnívám se, že absence partnerky jako vražedkyně může být způsobena daným nastavením společnosti v tehdejší době a tím, že muž byl vnímán jako dominantnější osoba ve vztahu dvou zamilovaných osob. Partnerka zde pouze plní roli jemnějšího pohlaví, takže se lze domnívat, že jakékoliv chování partnerky je založeno na feminitě tehdejší společnosti a doby, ve které se morytáty odehrávají.

V rodinném prostředí se objevují také písně o matkách vražedkyních, ve kterých zavraždí matka své děti. Tento jev se objevuje konkrétně v písni *Nová píseň o jedné...*⁸⁷. Žena – matka měla mnoho milenců a nikdo o tom nevěděl. Je zde popisována jako vypočítavá, falešná a prolhaná: „*Na deset roků jí to trvalo, než se to všechno na ni shledalo, ona byla ta, uměla lhát, tak falešnou věc vymyslíti...* “. Jak se na vše, co dělala, přišlo, rozhodla se povraždit všech svých sedm nevinných dětí. Není jasné, jaká byla příčina jejího chování a co ji vedlo k tomuto prostopášnému životu. Ke svým činům se přiznala a byla odsouzena k trestu smrti pověšením.

---

⁸⁵ MZK VK0004.728, celý název: *Nová píseň o velké vraždě, která se spáchala roku 1850 12. srpna blíž hlavního města Prahy*

⁸⁶ MZK VK0012.386, celý název: *Smutná píseň o krvavé vraždě, kterou spáchal K. N. blíž Kostelce nad Orlicí 16. května 1889.*

⁸⁷ MZK VK0004.948, celý název: *Nová píseň o jedné bohaprázdné panně, která sedm svých vlastních dětí o život připravila*

Matka sedmi dětí je vyobrazována jako krásná žena, jež dokáže okouzlit mnoho mužů, ale její vnitřní obraz je ošklivý a zkažený: „(...) což ošidila mnoho chasníků, Rozárka krásná taková byla, každému brzy lásku slíbila, lásku slíbila.“. V daném morytátu se pro zdůraznění často používají epifyry: „(...) žalostným hladem si naříkati, si naříkati.“, „(...) kdo to pláče tu noční dobu, tu noční dobu.“. Přestože Rozárka svých sedm dětí zavraždila, tak ji děti stále milují a obrací se k ní: „Ach, kde je matka krásná Rozárka, neb u nás slouží po všechny léta, neb ona nás na svět zplodila, ale svatým křtem neopatřila, neopatřila... Bez té svátosti nemůžeme nyní skrze naši matičku přijít ke spasení, ona jest vinna, u ní pláceme, u ní pomoc sobě hledáme, sobě hledáme.“. Děti chovají k matce velmi silný cit, nechápou celou situaci, a i přesto, že je matka zavraždila, pořád k ní cítí pozitivní emoční propojení. Celá smutná situace je opět umocňována epiforami a čtenář cítí silné propojení s oběti.

Metaforicky jsou v písni zmíněny dušičky mrtvých dětí, jak kráčí vedle matky: „Neb když ji vedli k šibenici, za ní dušičky kráčely, na pohřeb matky všech sedm dětí smutně plakali, bylo slyšeti, bylo slyšeti.“. Po oběšení matky vzlétlo sedm holubiček, jež symbolicky znázorňovaly zavražděné děti, do vzduchu: „(...) sedm holubiček spatřili, kterak jdou z toho místa, letěli...“. Symbolika sedmi mohla mít i náboženský význam, ale je možné, že se jedná jen o náhodu a žena opravdu měla sedm dětí vzhledem ke svému promiskuitnímu životu. V morytátu je do protikladu vražedkyně stavěna Panna Marie, která symbolizuje čistotu mateřství, a právě ona bude v nebi nahrazovat zlou matku těchto sedmi dětí: „Ježiši Kriste ty jsi z panny čisté, přijmi nás k sobě tam do slávy své, kde se budeme věčně radovat, s Matičkou Boží, v nebi přebývat, v nebi přebývat.“.

Výjimečně se objevují spolupachatelé v kombinaci matky a jejích synů. Danou kombinaci viníků nalezneme v písni *Přesmtná píseň o otcovraždě, kterou spáchali...*⁸⁸. Vypočítává matka nabádá své syny a dceru k vraždě jejich otce, za níž jsou pak potrestáni trestem smrti oběšením a matka uvržena do žaláře na patnáct let. Z morytátu není známo, proč se matka/manželka rozhodla pro takové chování. Otec je popisován jako nevinný a zbožný člověk, který se každý den modlí k Bohu a ani v nejmenším si nezasluhuje zemřít vinou své vlastní rodiny. Dopadení vrahů je metaforicky ztrestáno vyšší mocí Boha, jenž pomůže k jejich dopadení: „(...) tam otce svého mrtvolu nesou na dráhu ji hodili, aby podezření na ně nepadalo, že to vlak učinil, to vrahy těšilo, Pán Bůh na nebesích rukou svou je trestal, brzy se prozradili.“. Ke konci písně je žádán Bůh o ochranu, aby se podobné činy v jiných rodinách neopakovaly. Celkový počet písní, ve kterých se matka objevuje jako vražedkyně či spolupachatelka, je roven čtyřem.

V prostředí pachatelů z běžných společenských vrstev se vyskytuje devět atypicky odlišných vražedných písní. V písni *Píseň o dvojí vraždě u Sesenu...*⁸⁹ se objevují tři uhlíři, kteří zavraždili malé dítě a následně i myslivce, jenž přišel na to, co provedli, a který je chtěl nahlásit. Hamižnost uhlířů, kteří u malého dítěte našli tři sta tolarů, jež si poté rozdělili

⁸⁸ MZK VK0000.719, přív.5, celý název: *Přesmtná píseň o otcovraždě, kterou spáchali tři vlastní synové s matkou v Novém Strašecí u Rakovníka nedaleko Prahy, v Čechách, začat byli k smrti provazem a matka na 15 roků k těžkému žaláři odsouzen. Dcera uznána nevinnou.*

⁸⁹ MZK VK0011.529, celý název: *Píseň o dvojí vraždě u Saska v Brunšvicu spáchané od tří uhlířů 17. listopadu, a o popravě vrahů ještě téhož roku vykonané*

rovnoměrně, je dovedla k násilným vražedným myšlenkám. Prozradil je až myslivcův pes, jenž doběhl k dalšímu myslivci, kterému se zdálo podezřelé, že je bez svého pána. Uhlíři jsou popsáni jako ďáblovi oddaní služebníci, kteří se zřekli Boha: „*Ke dvojí hrozné vině své, k smrti byli odsouzeni, brzy pak i odpraveni, že se Boha spustili, Ďáblu se poddali.*“.

Dále sem lze zařadit dvě písně, ve kterých jsou vrahové mládenci přijatí do služby k bohatému měšťanovi, jedná se o písně *Píseň o velké vraždě...*⁹⁰ a *Smutná píseň o ukrutné čtyřnásobné...*⁹¹. Společným znakem obou písní je vražda kvůli penězům a u obou písní jsou pachatelé dopadeni a předáni patřičným soudům, kde je nad nimi vynesena rozsudek. Pachatelé ve vězení projevují lítost nad svými činy a žádají Boha o odpuštění: „*Josef ten dnem i nocí plakal, žádal odpuštění...*“, „*(...) Boha naposledy vzývá, neb v žaláři dokoná.*“.

V morytátech, kde jsou typologicky odlišní pachatelé, objevujeme jako pachatele tři vojáky, kteří svého činu nelitují⁹², zlého mládence, jenž vraždí kaplana kvůli tomu, že kaplan vyzradil jeho partnerce, že má poměr s jinou,⁹³ kmotra s pekařem rozhodnuté vyvraždit celou rodinu pro peníze,⁹⁴ a ženu, jež zabila svou švagrovou bez toho, aniž by přiznala důvod, když byla vyslýchána na stanici.⁹⁵ Většinou je důvodem vražd právě ziskuchtivost lidí a jejich neutuchající potřeba obohatit se cizími penězi.

Z níže uvedeného grafu typů pachatelů tedy vyplývá, že největší podíl na vraždách mají muži. Převážně jsou to otcové rodin či partneři nějaké dívky, méně častější jsou vrazi synové. V mnou zkoumaných písních se dcera vražedkyně objevuje pouze jako spolupachatelka.

---

⁹⁰ MZK VK0009.419, celý název: *Píseň o velké vraždě, kterou spáchali tři vrahové ve městě Vlasaticích*

⁹¹ MZK VK0012.752, celý název: *Smutná píseň o ukrutné čtverornásobné krvavé vraždě, kterou spáchal řeznický pomocník Vilém Pohl ve Skuhrově, blíž města Rychnova nad Kněžnou v Čechách*

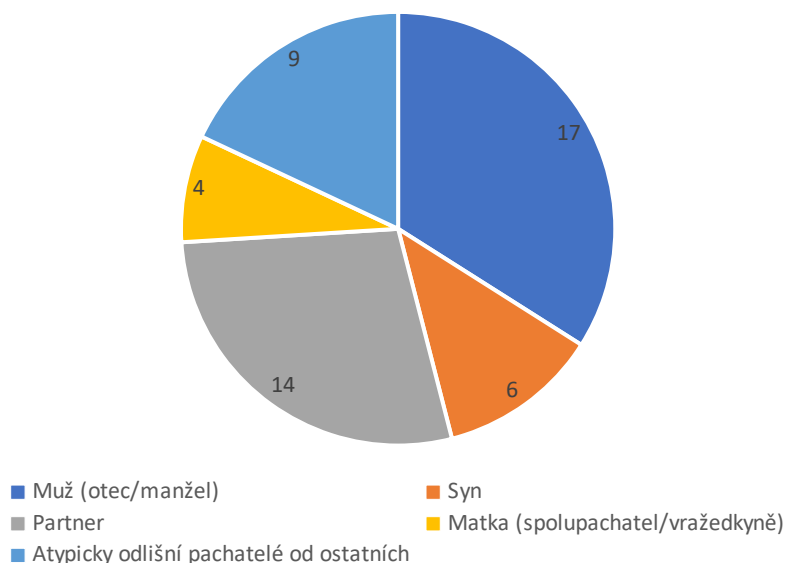
⁹² MZK VK-0000.719, přív.4, celý název: *Truchlivá píseň o příšerné vraždě G. Volfa hoteliéra z Lázní Františkových již spáchali tři vojáci: Otcovský, Čučko a Velek na Pražských hradbách dne 20. dubna 1902*

⁹³ MZK VK0004.937, celý název: *Píseň o vraždě v Baboře roku 1842 k uvarování zlých náruživosti na světlo vydaná*

⁹⁴ MZK VK0002.342, celý název: *Truchlivá píseň o vraždě a samovraždě, kterou spáchal Fr. Šourek na svém švagra, den 5. března 1877 a konečně i sám sobě život vzal*

⁹⁵ MZK ST1-1486-605, celý název: *Truchlivá píseň o příšerné vraždě v Zachrašťanech u Nového Bydžova, již spáchala Anna Loudová na své švagrové dne 22. října 1895*

Typy pachatelů v rodinném prostředí

7.2.1 Důvody vražd

Motivy vražd v morytátech jsou jedním z důležitých ukazatelů pro analýzu tohoto typu kramářských písní. Každá postava v příběhu má svůj vlastní motiv a často se zde vyskytují repetitivní motivy.

Jednotlivé motivy vražd jsou důležité pro správné definování pachatele i oběti, protože při různých motivech můžeme zpozorovat i různorodě se měnící chování postav v příběhu. Nejčastější motivy vražd jsem rozebral v kapitolách níže.

7.2.1.1 Neutěšená sociální a finanční situace

Motiv vražd z neutěšené životní situace, do níž se pachatel dostává, je ve většině případů spjat s dluhem pachatele, který měl vrátit peníze někomu dalšímu, nebo s výpovědí z práce. Nedostatek peněz dostává pachatele (muže) do svízelné situace, kdy není schopen zajistit finanční zázemí pro rodinu, jež by jako hlava rodiny měl zajišťovat, a uchyluje se tak k činu nejhoršímu, který ho z neblahé situace vysvobodí – k vraždě.

Typické příklady zadluženého muže, najdeme v *Písni o ukrutné vraždě...*⁹⁶, kde otec ze zoufalství zavraždí všechny své děti a pak i sám sebe: „(...) když žití světlo haslo, těch nevinných dětí, on pak sobě na rukou, žíly své přeřezal...“. Bůh se zde prosí o odpuštění otci, ať jej přijmou v nebi: „Duše blahoslavené, již jsou z vás andělé, přehořce vás želíme, matka i přátelé, za otce se přimluvte, u Boha tam v nebi, aby na milost přijal, hříšnou jeho duši.“. Otec je v prvopočátcích písně popisován jako dobromyslný člověk, jenž si vzal vdovu s dítětem a lidem dával na dluh: „(...) vdovu s děckem si vzal, čtyřem dítkám otcem byl, lidem moc na dluh dal, pádem tím jeho jmění, ztenčilo se všude...“. Do svízelné životní situace ho tedy dostává jeho dobrosrdečnost. Oproti ostatním morytátům se liší tím, že v písni lze

⁹⁶ MZK VK0006.943, celý název: *Píseň o ukrutné vraždě, kterouž otec dne 17. října 1861 na svých vlastních čtyřech dítkách a sám na sobě spáchal*

vysledovat pochopení, proč se otec uchýlil k takovému činu, a není zde popisován jako zlý vražedník, jak tomu bývá v jiných písních o vraždách: „*Matka i přátelé, za otce se přimluďte, u Boha tam v nebi, aby na milost přijal, hříšnou jeho duši.*“. Na konci morytátu je rada pro všechny v podobných situacích: „*Rodičové považte, nikdy nezoufejte, tíží-li vás velká nouze, v Boha se důvěřujte, na Krista si vzpomeňte, kterak umřel v chudobě...*“.

Objevuje se i píseň odlišná od výše zmíněných, kde se pachatel do svízelné situace dostane svou vlastní vinou a svým nezodpovědným přístupem k životu. V písni *Nová píseň o hrozném...*⁹⁷ je manžel nedbalým hospodářem, jenž se nestará o svůj statek, a je manželkou neustále napomínán, že raději tráví čas popíjením v hospodě s přáteli, než aby se věnoval svým povinnostem: „*(...) on se Boha spustil, pití se přidržel, místo svého hospodářství, jen v hospodě seděl.*“. Muž je v daném morytátu popisován jako bezbožný člověk, zatímco jeho manželka je v kontrastu popisována jako zbožná a hodná, která to s ním myslí dobře: „*Jeho nábožná manželka ho napomínala, můj nejmilejší manželi, co pak pořád děláš? Za její dobrá slova a napomínání, bývala od něj trestána velkými ranami.*“. Tento černobílý popis pachatele a oběti sledujeme ve více již zmíněných morytátech. Chování manželky v kombinaci s podnapilým stavem muže v danou chvíli vyústí v konflikt, při kterém manželku v návalu emocí zavraždí. Příběh je klasicky zakončen příkladným morálním ponaučením pro ostatní: „*Vezměte sobě příklad z toho manželové milí, milujte svoje manželky, vám od Boha daný, Bůh nebeský vám dá svaté požehnání...*“.

Případ muže, jenž přišel o práci se vyskytuje v písni *Píseň o přehrozném vraždě...*⁹⁸. I zde je muž popisován jako nezodpovědný člověk, jenž mrhal čas s kamarády a oddával se obžerství. Nakonec jej kamarádi zradili a pán ho propustil z práce. Při výplatě pak naříká a nemá, jak by nakrmil své čtyři hladové děti a ženu. Manžel s manželkou jsou vyobrazeni kontrastně: zatímco muž prohýřil peníze, žena se na rozdíl od něj k smrti upracovala, aby zajistila živobytí pro děti: „*Ubohá, nevinná žena nese živobytí, sekerou ji do hlavy dal, pracovala k smrti, svatá Anno zavolala, ostrým do srdce dostala, musela umřít... Ale tento vražedník byl d'áblu oddaný, zhynul, a ani nepřijal Svátosti pokání, je zakopán za hřbitovem na místě neposvěceném, zákeřník to jeden.*“.

Ve většině písní převažuje nepochopení pro muže, který si svou bezvýhodnou situaci způsobil sám. Oddán tak d'áblu rozhodne se pro vraždu nevinných dětí a manželky, kterým je vždy přáno společné brzké shledání v nebi s Bohem: „*Jakou radost milé dítky někdy nabudeme, když po smrti své rodiče v nebi uvidíme, ony nás tam uvítají, že jsme na ně vzpomínali v nábožném chování.*“.

7.2.1.2 Nevěra

Nevěra je jedním z neodpustitelných činů, který může nastat v partnerském soužití a dokáže kompletně narušit vzájemný vztah dvou lidí. Nevěra je přisuzována v kramářských písních zpravidla ženě, jež se jí dopouští kvůli nespokojenosti s manželem/partnerem. Případ nevěrné ženy nebo případné podezření manžela, že je mu žena nevěrná, lze najít v *Písni o jedné*

⁹⁷ MZK VK0006.961, celý název: *Nová píseň o hrozném vraždě, kterou spáchal jeden rolník na své manželce*

⁹⁸ MZK VK0004.298, celý název: *Píseň o přehrozném vraždě, která se v Moravě roku 1862 stala*

*mordířské vraždě...*⁹⁹, což reprezentují následující verše: „(...) by manželku svoji stíhal, že je s jiným těhotná, ta ctná Bohu milá žena o tom nic nevěděla, že by od svého manžela byla v něčem stíhaná.“. V dané písni hraje svou roli opět ďábel a podnapilost muže, které mu dodají kuráž k vraždám: „(...) přišel domů podnapilý, ďábel mu kuráže dodal, že vzal klacek dubový, na posteli svou manželku pořádkem přes hlavu bil, krev se po lůžku valila...“. Následně zavraždí i své tři děti a matku manželky. Je odsouzen k vězení a každým rokem je trestán za svůj hrozný čin dvaceti ranami: „(...) potom na hrozných řetězech při špalku ukovaný, neřád, taky jiné svinstvo, přehrozné ho trápiti, každoročně dvaceti ranách tělo mu šlehati.“.

7.2.1.3 Rodiče, kteří bránili vlastnímu dítěti v lásce

Znemožnění lásky vlastnímu dítěti vychází převážně z názoru rodičů, že partner není pro jejich dítě dostatečně dobrý nebo bohatý. Takové chování rodičů většinou končí jejich zavražděním a následnou sebevraždou jejich dítěte. Když rodiče neakceptují zamilovanost svého dítěte, partneři se raději domluví, že oba zemřou, než aby se rozdělili.

Muž v tomto případě vždy přebírá vůdčí roli a partnerku připravuje o život, nakonec skoncuje i se svým životem. Takové chování rodičů a jejich dětí se objevuje například v *Nová žalostná píseň o truchlivé vraždě...*¹⁰⁰. Následující verše reprezentují bezmeznou lásku dětí, pro kterou se oba nebojí ukončit život: „On však pro svoji milenku, žádal umřít každou chvíli, neb se oba trápili, milovat se nesměli.“. V tomto typu morytátu jsou vinění rodiče a na konci písně jsou za svou krutost pokáráni: „Ach rodiče přenešťastní, proč jste byli tak ukrutní, že jste mu v tom bránili, až k zoufání přivedli.“. Objevuje se i jedna píseň s nepovedenou sebevraždou, kdy mladík skončil v nemocnici, která se tak lehce odlišuje od ostatních.¹⁰¹ Ostatní morytáty se vesměs točí kolem toho stejného, kde na vině jsou rodiče.

V protikladu dohody partnera a partnerky o skoncování se životem se objevují písně, v nichž partnerka nechce zemřít, ale partner ji zavraždí i přes její prosby. Taková píseň končí buď sebevraždou muže, nebo jeho vlastním udáním kvůli pocitu viny. Tento vzorec najdeme například u *Nové písně o vraždě...*¹⁰². I přesto, že dětem rodiče z dívčiny strany nepřáli lásku, je v tomto typu písně popisován partner jako ten špatný: „Na prosbu však vrah nic nedbal, vystřelil prudce. Již Františka Kovářova vypouští duši – vrah milenec zničil život své nejmilejší!“. Popis partnera oproti partnerce je zde typicky staven do černobílého kontrastu. Ke konci morytátu je zde všem mládencům a pannám složena modlitba k sv. Anděli strážci. Anděl strážný je v duchovním prostředí reprezentantem jakési ochrany pro jednotlivé lidi a symbolizuje anděla, který doprovází každého člověka a dohlíží na něj, ať se mu nic zlého nestane.

⁹⁹ MZK VK0006.209, celý název: *Píseň o jedné mordířské vraždě, která se v Angelšbertu v horním Slezsku přihodila*

¹⁰⁰ MZK VK0012.281, celý název: *Nová a žalostná píseň o truchlivé vraždě, kterou jeden svou milou [zmárnil] a sám sebe zastřelil*

¹⁰¹ MZK VK0012.386, celý název: *Smutná píseň o krvavé vraždě, kterou spáchal K. N. blízko Kostelce nad Orlicí 16. května 1889*

¹⁰² MZK VK0011.583, celý název: *Nová píseň o vraždě, kterou spáchal Fr. Kovář z Kuchelny v Železnobrodském okrese na své milence Františce Kovářové z Hamštejna v červnu 1886*

V písni *Píseň o hrozném vraždě a samovraždě...*¹⁰³ byl mladík odveden na vojnu a doufal, že na něj jeho milovaná počká. Ona mu ale mezitím napsala dopis, že ji její otec donutil ke sňatku s jiným, protože mladík byl podle jejího otce příliš chudý a nebyl hoden její dcery: „*Jindřich má jen holé ruce, čím chce tebe živiti, mám pro tebe již ženicha, je dosti bohatý.*“. Jindřich se pod záminkou návštěvy rodičů vrátí na Vánoce zpět a zavraždí ji, jejího manžela i syna, kterého manžel měl po své bývalé ženě. Nakonec zhrzený, emocionálně ublížený a rozružený Jindřich zavraždí také otce jeho milované a sám sobě sáhne na život. Vrah je za své ohavné činy pochován na neposvěceném místě za hřbitovem.

7.2.1.4 Peníze

Jedním z nejčastějších motivů, proč se lidé z běžných společenských vrstev rozhodnou pro vraždu, jsou peníze. Obyčejní lidé zaslepení penězi se nebojí nejhoršího, dokonce ani vraždy malého nemluvňáčka, což reprezentuje píseň o třech uhlířích, kteří zavraždí malé dítě, u něhož našli tři sta tolarů. Kvůli obavě z dopadení se nebojí zavraždit ani mládeneckého myslivce, jenž odhalil jejich odporný čin a chtěl je nahlásit: „*(...) o dítě se poradili, kdo by o něj se postaral, konečně se umluvili, jakby děcka se zprostili, ukrutně ho chopili, do ohně pak hodili.*“.¹⁰⁴ Zaslepenost uhlířů penězi z nich dokázala udělat vrahy, a odhalila tak jejich pravý charakter.

Pachatelé jsou typologicky různí, jako vrah se v písních objevuje syn, jenž chce ukrást rodičům peníze,¹⁰⁵ žena, která se rozhodla pro vraždu cizinky, protože věděla, že je majetná¹⁰⁶, učedník ve službách zámožného řezníka¹⁰⁷ nebo tři státní vojáci, kteří zneužili laskavosti muže, protože rád trávil čas v jejich přítomnosti.¹⁰⁸

Ve většině případů je to právě syn, jenž se rozhodne zavraždit vlastní rodiče, protože mu odmítají dát své těžce našetřené peníze. Hlavními důvody vražd, které spáchá syn, jsou hamižnost a jeho špatné vychování.

7.2.1.5 Ostatní důvody vražd

Stejně jako v případě atypicky odlišných pachatelů se vyskytují také atypicky odlišné motivy. Jedním z nestandardních motivů vražd může být choré či chladnokrevné přemýšlení manžela, které se vyskytuje například v *Nové písni o ukrutném vraždě...*¹⁰⁹ – „*Nádeník Josef Chudoba, rodák z Chotče vesnice, trpěl dlouho chorou myslí, měl přijít do blázince. Manželka jeho jej*

¹⁰³ MZK VK0009.416, celý název: *Píseň o hrozném vraždě a samovraždě, kterou spáchal mladík pro zhrzenou lásku v obci Olbersdorfu v Horních Rakousích*

¹⁰⁴ MZK VK0011.529, celý název: *Píseň o dvojí vraždě u Sesenu v Brunšvicu spáchané od tří uhlířů dne 17. listopadu, a o popravě vrahů ještě téhož roku vykonané*

¹⁰⁵ MZK VK0005.347, celý název: *Nová píseň o přehrozném vraždě, která se stala letošního roku v zemi rakouské, blíž města Mikulova v jednom mlýně*

¹⁰⁶ MZK VK0012.327, celý název: *Pravdivá píseň o strašném vraždě, kterou spáchala Rosalie Kolerová na 65. roků staré Františce Plochové v obci Libni dne 22. ledna roku 1874*

¹⁰⁷ MZK VK0012.752, celý název: *Smutná píseň o ukrutné čtyřnásobné krvavé vraždě, kterou spáchal řeznický pomocník Vilém Pohl ve Skuhrově, blíž města Rychnova nad Kněžnou v Čechách*

¹⁰⁸ MZK VK0009.408, celý název: *Truchlivá píseň o příšerné vraždě G. Volfa hoteliéra z Lázní Františkových již spáchali tři vojáci: Otcovský, Čučko a Velek na Pražských hradbách dne 20. dubna 1902*

¹⁰⁹ MZK VK0012.382, celý název: *Nová píseň o ukrutném vraždě, jak otec své dítě a svou manželku zavraždil, dne 31. srpna r. 1886 v obci Chotči blíž města Nové Paky*

ale tak vřele milovala, a přes všechno naléhání, z domu pryč jej nedala.“. Vrah neprojevil nad svým činem žádnou lítost a působí to, jako by si nebyl vědom svého jednání: *„Asi po pěti hodinách, když vraha odváděli, snad teprve počal cítit žal, hleděl jako strnulý.*“. Ke konci morytátu je přiložen popis této konkrétní vraždy psaný v novinovém tisku.

Motiv dětí (tři synové a dcera), které necítí lásku k vlastnímu otci a jsou matkou nabádány k jeho vraždě, jsem našel v písni *Přesmutná píseň o otcovraždě...*¹¹⁰. Otec je líčen jako zbožný a nevinný člověk, jenž si nezasluhuje umřít: *„(...) byl dobrý občan, pohřeb jeho smutně konán, ku hrobu byl provázen; spolek veteránský ve smutném pochodu odnáší rakev jeho a ku hrobu, by nešťastníka do něho uložili, za něj se pomodlili.*“. V kontrastu s ním jsou matka a její synové vyobrazováni jako ti špatní. Za vraždu jsou synové odsouzeni k smrti a matka je dána na patnáct let do žaláře, dcera byla uznána nevinnou.

*Píseň o vraždě v Zaboře roku 1842*¹¹¹ je o muži, který byl nečestný a našel si milenkou, zatímco měl ženu a tři děti. Kaplan z fary to zpozoroval a upozornil jeho manželku na manželův podvod: *„Na faru často docházel, kde ostával kostelník, s dcerou, jak se svou zacházel, chtěl být její milovník. To, když kaplan zpozoroval, že mu dcera dobrá jest, vlídně on tuto varoval, jak zlá o něm, kde pověst.*“. Muž se o varování dozvěděl a v záchvatu zuřivosti kaplana zastřelil. Chtěl zavraždit taky faráře, ale ten mu utekl. Pověst muže byla už od počátku negativní a na své chování musel někdy doplatit: *„(...) vždycky v nectnosti jen žil. Z lásky srdce nečistého, holku sobě namluvil; s kterou z lóže nečestného, dítky tři sobě zplodil.*“

V souboru jsem objevil také dvě písně, které motiv vraždy neuvádí. Píseň *Truchlivá píseň o příšerné vraždě...*¹¹² pojednává o ženě, jež zavraždí svou švagrovou a při výslechu odmítne svůj čin zdůvodnit. Vraždě nad svým činem neprojevuje sebemenší lítost a usmívá se, když ji četníci odvádí: *„Na to jí pouta na ruce jsou dána, a muž se s pláčem od ní odvrací, ona však s úsměvem mu s Bohem dává, a pevným krokem s četníky kráčí.*“. Na konci písně se nachází několikastránkový stručný popis vraždy, který byl nejspíše zveřejněn v nějakém veřejném tisku.

Příběh mladého vojína, jenž si vyšel na střelnici se svou partnerkou a následně bez důvodu zavraždí jak ji, tak sebe, najdeme v *Truchlivé písni o vraždě dvou milenců...*¹¹³ Důvod, proč se rozhodli ukončit životy, se můžeme jen domnívat: *„Přijmi ještě políbení, moje drahá Toničko, promluv ještě naposledy, ke mně jenom slovíčko, dívka mu v náruči padá, na matku si vzpomíná, ach já na světě nešťastná, co jsem já učinila.*“. Z dívčinych slov lze pak vyvodit, že se schyluje ke spáchání těžkého hříchu – sebevraždě.

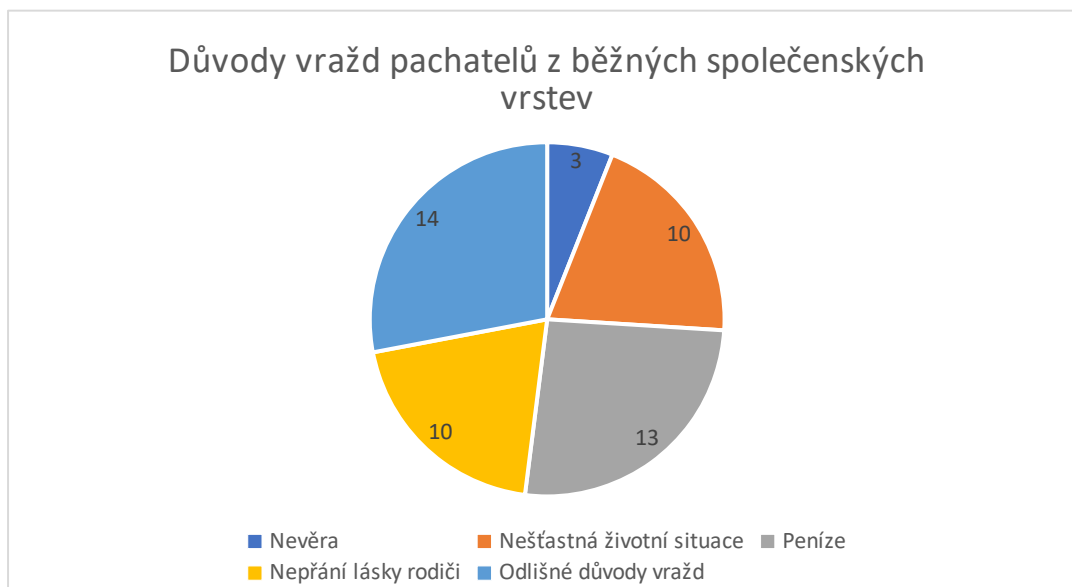
¹¹⁰ MZK VK0000.719, přív.5, celý název: *Přesmutná píseň o otcovraždě, kterou spáchali tři vlastní synové s matkou v Novém Strašecí u Rakovníka nedaleko Prahy, v Čechách*

¹¹¹ MZK VK0004.937

¹¹² MZK ST1-1486-605, celý název: *Truchlivá píseň o příšerné vraždě v Zachrašťanech u Nového Bydžova, již spáchala Anna Loudová na své švagrové dne 22. října 1895*

¹¹³ MZK VK0012.378, celý název: *Truchlivá píseň o vraždě dvou milenců, která se stala dne 10. srpna roku 1885 na vojenské střelnici blízce Jičina*

Z uvedených motivů tedy vyplývá, že nejčastější příčinou vražd v morytátech jsou peníze (třináct morytátů), nešťastná životní situace (deset morytátů) a rodiče neakceptující zamilovanost svého dítěte (deset morytátů). Na posledním místě je nevěra (tři morytáty). Různorodě odlišné motivy vražd se objevují ve čtrnácti morytátech. Ďábel je velmi častým doprovodným artiklem v těchto kramářských písních, plní roli postavy, která navádí člověka spáchat zlý čin nebo plní roli popravčího, která završí onen spáchaný zlý čin. Ďábel je zde vždy připomínkou pro člověka, aby se odvíjel nábožnou cestou a nevzdával se svých morálních zásad.

7.2.2 Chování pachatele před vraždou a po vraždě

Ve zkoumaném vzorku písní jsem objevil několik modelů chování pachatele před spácháním zločinu. Pachatel je před vraždou předem rozhodnut, že se odhodlá k vraždě či vraždám. Poté následuje buď chaotické jednání pachatele, který vraždí jako smyslů zbavený,¹¹⁴ nebo se pachatel snaží svou vraždu utajit¹¹⁵. Nakonec pro něj příběh skončí vždy stejným osudem, a to tak, že je chycen a předán po právu, kde čeká, až nad ním bude vynesena rozsudek. Obvyklým rozsudkem bývá pro pachatele trest smrti nebo uvěznění do žaláře na podstatnou část jeho života. Chování pachatele po vraždě lze rozdělit do několika skupin:

Pachatel se sám udá, protože to vnímá jako ideální východisko ze své situace. Toto chování reprezentuje například *Nová píseň o ukrutné vraždě...*¹¹⁶. Danou situaci líčí verše: „*Na ráno běžel ku právu sám se udal, věrte tomu a teď sedí v hareště, očekává svou sentenci, která mu přijde zajistě.*“.

Druhé východisko, jež pachatel po spáchání vraždy volí, je sebevražda. Tímto způsobem řeší viník situaci například v písni *Krásný příklad všem...*¹¹⁷ – „*Zato vzteklý do fabriky tam skočil*

¹¹⁴ MZK VK0000.088, přív.12 nebo VK0009.416 nebo VK0004.307

¹¹⁵ MZK ST1-1501.129 nebo VK0004.919

¹¹⁶ MZK VK0014.945, celý název: *Nová píseň o ukrutné vraždě v Hadrovanech na Moravě*

¹¹⁷ MZK VK0005.333, celý název: *Krásný příklad všem manželům a dítkám, to jest o mordu, který se stal na Moravě roku 1862*

do kola, by ho kolo rozdrtilo, ostrýma hákama; po prvé byl odhozený, skočil do kola podruhé, by ho usmrtilo...“.

Poslední možností, jak se pachatel chová, není ani sebevražda, ani vlastní udání, ale jeho dopadení a následné předání soudu, kde nad ním má být vynesena rozsudek. Tento model se vyskytuje například v *Nové písni o hrozných vraždě...*¹¹⁸ – „*Na té cestě potkal dva muže, na ty vytáhl dlouhý nůž, oni se ho nic nebáli, dobře si ho svázali. Do Poličky ho zavedli a do arestu zavřeli, slavná komis hned tam jela, do Korov dědina nazvaná.*“ . Zde se jedná se o nejčastější modelovou situací chování pachatele.

Častým doprovodným artiklem pachatele je lítost nebo prosba Boha či společnosti o odpuštění.¹¹⁹ Vrah většinou dojde k uvědomění buď až po několika hodinách či dnech po spáchání vraždy, nebo ve vězení, kde má čas nad svým činem přemýšlet. Každopádně uvědomění není pravidlem a jsou příklady, kdy vrah svého činu nelituje.¹²⁰

7.2.3 Pachatelé vražd z povolání

Vrahů, kteří si zvolili cestu vědomého páchaní zločinů, je v morytátech méně než pachatelů z běžných společenských vrstev. Popisují zde člověka, jenž své činy páchá zcela vědomě a nebojí se krást, vraždit ani mučit. Tento typ pachatele nebyl donucen vnějším ani vnitřním motivem, a proto jej označují jako pachatele z povolání. K protizákonnému chování dovádí pachatele jeho špatné smýšlení a morálně pokřivená osobnost.

Morytát *Smutná píseň o strašné desateronásobné krvavé vraždě...*¹²¹ je příkladem, kde jsou vrazi motivováni k vraždám tradičním způsobem, jako tomu bylo u pachatelů z běžných společenských vrstev, s vidinou krádeže obrovského množství peněz, které u sebe oběti údajně měli. Vrazi zde svůj zruďný čin plánovali dlouho, a nakonec odešli z mlýna, ve kterém se krvavé řádění odehrávalo, s prázdnou. Nelidskost a zvrácenou osobnost vrahů popisují následující verše: „*Počali ji od rukou prsty řezat, aby jim hned peníze dala, pravila jim; on je muž odnesl, co od vrahů trpět musila, neb ji vrahové nelidským srdcem, ještě více trápit počali...*“ . Vzhledem k tomu, že pachatelé vraždy systematicky plánovali, daný morytát zařazují do pachatelů vražd z povolání. V dané písni není skoro vůbec popsáno chování pachatelů, ani nejsou uvedena jejich jména. Zmíněno je pouze to, že byli chyceni a uvrženi do vězení.

Podobně koncipovanou písni, kde je vražda motivována také penězi, je *Leopold Freud aneb vražda v železničním voze (Truchlivá píseň)*¹²². Její zásadní odlišnost od ostatních písni spočívá v tom, že je psána z první osoby – z pohledu vraha. Vrah Leopold Freud si je vědom svého špatného chování a lituje svých činů. Jeho přáním je, aby mu bylo ostatními odpuštěno

¹¹⁸ MZK VK0004.309, celý název: *Nová píseň o hrozných vraždě, která jest spáchaná byla 21. ledna 1865 v českém kraji, okresu Chrudimském v dědině Korov nazvané*

¹¹⁹ MZK VK0014.945, celý název: *Nová píseň o ukrutné vraždě v Hadrovanech na Moravě*

¹²⁰ MZK VK0005.333, celý název: *Krásný příklad všem manželům a dítkám, to jest o mordu, který se stal na Moravě roku 1862*

¹²¹ MZK VK0012.750, celý název: *Smutná píseň o strašné desateronásobné krvavé vraždě, kterou sedm vrahů spáchalo pro sedm tisíc zlatých v jednom mlýně nedaleko města Poděbic*

¹²² MZK VK0000.427, přív.12

a aby byl pochován na posvěceném místě, tedy na hřbitově: „*Žel a lítost v srdci nosím, celé člověčenstvo prosím. By jen soustrast se mnou mělo, a mě v mém hrobě neklelo... Prosil jsem za odpuštění, pak abych byl pochovaný. Na náš hřbitov a dle mravy, jak Izraelita pravý.*“ . Oproti ostatním písním si pachatel uvědomuje svůj čin a ví, že sešel ze správné životní cesty. Následně pak už jen poklidně čeká na svou popravu. Lze předpokládat z daného morytátu, že pachatel byl žid, ale v morytátu nijak tato myšlenka není dále rozvíjena.

Všechny morytáty, ve kterých se vyskytují pachatelé z povolání, pojednávají o okrádání lidí a jejich následném usmrcení. Objevuje se ale také píseň, v níž pachatel čeká v žaláři na své propuštění a plánuje své další zločiny. Zmínka o motivaci vraha k vraždění kvůli penězům či jinému nepeněžnímu obohacení zde není.¹²³ Z šedesáti analyzovaných morytátů se objevuje pachatel jako zločinec z povolání v osmi z nich.

7.2.4 Chování pachatele před vraždou a po vraždě

Vrazi z povolání se před vraždou chovají chladnokrevně, bez strachu a bez výčitek. Ví, že se chystají zavraždit člověka, ve většině případů pro peníze, a jedná se o běžnou součást jejich života. Vrazi spáchání zločinu vypočítavě plánují a chystají se na něj. Následně se pak radují z kořisti nebo jsou rozhořčeni, protože se jim od člověka, jehož zamordovali, nepovedlo ukrást to, co plánovali.

Chladnokrevné chování bez výčitek se u vrahů z povolání nemění ani po vraždě. Jejich cesta končí polapením úředními orgány a uvrhnutím do žaláře, kde čekají na svůj rozsudek, jímž je většinou trest smrti.¹²⁴

V analyzovaných morytátech ve valné většině převažuje pachatel, jenž neprojevuje sebemenší lítost nad zavražděnými oběťmi ani nad svými spáchanými činy. Pachatel je smířen se svým osudem a je připraven přijmout nejvyšší trest. Kdyby nebyl polapen, pokračoval by ve svém násilnickém konání dále. V jedné z analyzovaných písní ale pachatel svých činů lituje a uvědomuje si své protizákonné jednání. K uvědomění dojde ale až potom, co spáchá vraždu.¹²⁵

7.3 Nedopadení pachatelé

Nevyřešené vraždy a nedopadeného pachatele jsem objevil ve dvou z mnou zkoumaných písní. Konkrétně se jedná o *Nová píseň o hrozných vraždě...*¹²⁶ a *Bolestná památka na ukrutnou vraždu...*¹²⁷. Po pachateli jako by se zde slehla zem, nezjistilo se, kdo skutek spáchal: „*Na to se hned započalo, soudní vyšetřování, po vrahovi na vše strany, nekonečné pátrání.*“ . Jako

¹²³ MZK VK0000.088, přív.10, celý název: *Dvojnásobná úkladná loupežná vražda na manželech Antonína a Marii Šmégrových v noci od 11. na 12. prosince 1873 v mýtném domku u Litomyšle spáchaná*

¹²⁴ MZK VK0004.919 a ST1-1501.129, celými názvy: *Píseň o hrozných vraždě, která se stala na Falcu a Truchlivá píseň o strašné pateronásobné vraždě, kterou spáchal v Kordově nedaleko Madridu vrah Cintanbeldes na jedné nábožné rodině*

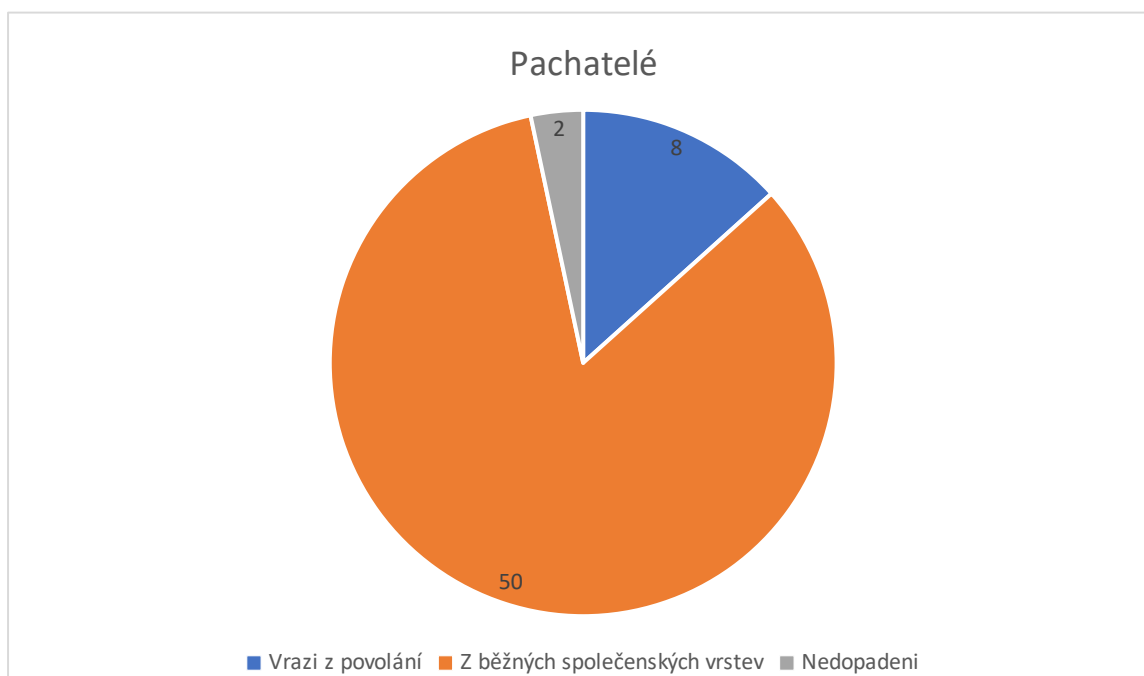
¹²⁵ MZK VK0000.427, přív.12, celý název: *Leopold Freud aneb vražda v železničním voze (Truchlivá píseň)*

¹²⁶ MZK VK0005.357, celý název: *Nová píseň o hrozných vraždě, která jest se stala v roce 1872 v Rovensku, v Turnovském okrese, dne 29. července*

¹²⁷ MZK VK0000.088, celý název: *Bolestná památka na ukrutnou vraždu vykonanou ze dne 7. na 8. září 1869 pod Pumberky na manželech Janu a Magdaleně Kautských*

u všech ostatních morytátů, tak i zde je obsažen motiv obracení se k Bohu a Panně Marii s prosbou o pomoc s dopadením pachatele: „*Bože sám, Panno Maria, budiž soudu k pomoci, aby vraha k potrestání, stihl do svoje moci.*“. Důvod, proč byly oběti zavražděny, tak zůstává doposud nevyřešený a z písně se nedozvídáme ani identitu vraha.

Ve velkém množství se zde objevuje také symbolika různých čísel, například čísla sedm: „(...) založený svatý Václav, jest patron země český, farní dům a **sedm** domů, při kostele stojící...“ a „(...) večer lehla na své lóže, Bohu se odevzdala, matičce **sedmibolestné**...“ nebo například ještě číslo tři: „(...) šest a dvacet ran našli, **tři** ale smrtelné rány, byly na ni hledány...“ a „(...) zavolali toho muže, který ji dával dolů, svým tělem **potřikrát**, to udělal v tu dobu.“ Číslo sedm zde může mít náboženský podtext, protože je bráno jako posvátné číslo, jež je mnohokrát zmíněno v Novém zákoně.¹²⁸ Podobně může být i číslo tři bráno jako posvátné s odkazem na bibli.

7.4 Oběti

Chování obětí bývá ve většině písních o vraždách identické. Oběť prosí svého vraha, ať ji „nemorduje“ a ušetří její život. Vrah na prosby nedbá a oběť následně zavraždí. Oběť se často obrací k Bohu či jiným biblickým postavám a prosí je o záchranu, příklad nalezneme v písni *Nová píseň...*¹²⁹ – „*Chlapec osmiletý křičel: tatičku, nemordujte, ach Ježíš, Maria Josef, jen mně život zaručte, on ho tím dubovým kusem přes život uhodil, ten se na věčnost ubíral...*“.

Dalším typem chování oběti je její domluva s vrahem, že skončí svůj život oba. Většinou to bývá partner a partnerka, kterým rodiče brání v lásce. Jejich bezmezná láska jednoho k druhému je silnější než přání rodičů, načež se vzájemně dohodnou, že raději skončí se životem, než aby se přestali milovat.

¹²⁸ Royt, Boček a Šedinová 1998: s. 20.

¹²⁹ MZK VK0004.842, celý název: *Nová píseň aneb ukrutná vražda, což z písně lépe vyrozumíš*

Nejčastějším typem obětí jsou obyčejní lidé z domácího prostředí rodiny, kteří se dostali do střetu s vrahem – zde se buď jedná o vraha, jenž je příbuzný s obětí (syn, otec, manžel atd.), nebo o vraha, který je klasickým zločincem z povolání.

8. Porovnání závěrů s nově vyšlou monografií Uny McIlveny

Danou monografií od autorky Uny McIlveny jsem si zvolil z důvodu, protože popisuje, jak v zahraničních baladách bylo vyobrazováno násilí a vraždy. Autorka monografie píše o rodinných příslušnících jako vrazích, o vražedných manželech, o loupežných vraždách, o vraždách služebníků spáchaných na jejich pánech a několika dalších typologicky specifických pachatelích. Monografii můžeme použít pro srovnání vyobrazení pachatelů v zahraničních baladách o vraždách a vyobrazení pachatelů v českých morytátech. Jednotlivé společné rysy pak zmíním a případně rysy, které se v českých morytátech nevyskytují a v zahraničních ano, tak rozlišit, popsat a zase naopak odlišit rysy, které se v českých morytátech vyskytují a v zahraničních baladách ne.

Una McIlvena zmiňuje vnímání usmrcení člověka v rané novověké Evropě na dva typy. Prvním typem je zabití a druhým typem je vražda. Vražda měla charakter úmyslného a promyšleného chování vraha. Zabití mělo pak charakter náhlého, neplánovaného usmrcení, které vyústilo ze sporu mezi dvěma osobami, většinou mezi dvěma muži, kteří měli konflikt, například v hospodském prostředí. V případech zabití se pak vyskytovalo mnoho žádostí o milost a přihlídnutí na fakt, že obvinění jednali v sebeobraně nebo v reakci na provokativní chování usmrceného protivníka. V tomto ohledu se mnou zkoumaný vzorek kramářských písní výrazně odlišuje. Rozdělení na neúmyslné a úmyslné zabití zde nenacházíme, každý čin je klasifikován jako vražda, za což je viník náležitě potrestán, jak popisují v kapitolách výše.

V monografii se autorka dále zabývá zločinem v rámci manželství. Vrahové manželky jsou vyobrazovány v písních jako emočně nestabilní a v reakci na ně by manželka měla ovládnout jejich emoce, takže společnost pak hodnotí manželku jako osobu, která si svým způsobem může za to sama, že neukočírovala manželovy emoce. Konkrétnímu chování manžela většinou předchází alkohol a následné provokace ze strany manželky, poté se objevuje na scéně ďábel, který symbolizuje hrůznost činu a okolnosti, které mu předcházely. Samotný ďábel nikdy není podněcovatel činu, ale pouze jeho doprovodná figura. Písně o vraždách často obsahují motiv manželčiny nevole se podřídit opilému manželovi, kárání manžela za špatnou finanční situaci nebo vyčítání manželovi jeho špatná rozhodnutí. Výbušný charakter mužů tímto způsobem pak vede k tomu, že manželku usmrtí. Žena je pak ve většině případů popisována jako nevinná oběť, která si smrt nezasloužila. Podobnost s tímto tvrzením Uny McIlveny pozorují i ve svých analyzovaných kramářských písních.

Častými pachateli jsou také otcové od rodin. Ve spojení s malými dětmi nebo ještě nenarozenými dětmi byly vyobrazovány hrůzné činy mužů, kteří vraždy spáchali. Většina mužů nezastavila své krvavé řádění jen u manželek, ale pokračovalo až k dětem či dalším rodinným příslušníkům, což mohlo vést až k vyvraždění celé rodiny. Motivace mužova vraždění může být zase způsobena například manželčíným upozorňováním na špatnou

finanční situaci nebo mužův negativní vztah k alkoholu. Vyobrazování ďábla v zahraničních baladách o vraždách je velmi obvyklé a projevuje se i ve výrazových prostředcích, kdy pachatel je označen jako ďáblův sluha a bezbožný člověk. Velmi podobné zobrazení otcevraha jako ďáblova služebníka pozorujeme i u českých morytátů.¹³⁰

Una McIlvenna poukazuje také na početný výskyt balad o vražedném služebnictvu, které se vzepřelo jejich pánovi. Vzhledem k nižšímu sociálnímu postavení mělo služebnictvo značnou nevýhodu, protože je čekal mnohem horší trest. Takové balady měly spíš charakter výstrahy pro tuto nižší vrstvu, aby se služebnictvo nedopouštělo vražedných činů na svých pánech. Několik písní, kdy se člověk ve službách u někoho rozhodl zavraždit svého pána, najdeme i v mém souboru analyzovaných českých morytátů. Důvodem k vraždám se většinou stávaly peníze a vyšší postavení pána před služebníkem. Autorka monografie zmiňuje i ve svém textu manželky vražedkyně, ale takový morytát můj soubor písní neobsahuje.

Častějším tématem v zahraničních baladách je obraz ženy, která nutí muže (případně více mužů), aby zabil jejího manžela, hlavním důvodem bývá cizoložství ženy. Podobný motiv nacházíme i v českých písních, např. v tisku „*Nová příkladná píseň...*“¹³¹.

Zahraníční balady o vraždách se snažily často vždy vykreslit životní příběh pachatele a proč vraždu spáchal. Činy se převážně odvíjely od života vrahů, který byl v nepořádku. Toto nalomení klidného života pak dovršuje téměř vždy vyobrazením ďábla na scéně, který celou situaci umocňuje a pomáhá k dokonání činu. V kontrastu s vrahy jsou oběti vyobrazovány jako nevinné bytosti. Všude se v baladách vyskytuje mužský hněv, který je sice často ospravedlněn, ale je to právě on, který vede k nešťastnému konci. Totožný průběh morytátu, jeho obsah, objevení ďábla a nešťastný konec způsobený většinou mužskou výbušnou povahou, můžeme zpozorovat i v českých kramářských písních o vraždách.

Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce byla analýza 60 vypůjčených kramářských tisků o vraždách z Moravské zemské knihovny v Brně. Na začátku analýzy jsem si seřadil veškeré vypůjčené tisky podle typologie pachatelů, prostředí, ve kterém byly vraždy spáchány a důvodů jednotlivých vražd.

Hlavním znakem všech kramářských písní byla protikladná charakteristika pachatele v kontrastu s obětí. Pachatel byl popisován vždy jako zlý vykonavatel vraždy, oběť jako nevinná duše, jež si nezasluhuje zemřít. Neutrálního popisu se dočkaly pouze morytáty, kde se partner a partnerka rozhodli vzájemně na ukončení života. Téměř vždy se objevil ďábel, který plnil doprovodnou funkci při spáchání vražedného činu, jež vyústil právě z negativní situace jednoho či více pachatelů. Hlavními vykonavateli činu byli s naprostou převahou muži

---

¹³⁰ MZK VK0006.961, celý název: *Nová píseň o hrozné vraždě, kterou spáchal jeden rolník na své manželce*

¹³¹ MZK VK0004.460, celý název: *Nová příkladná píseň o mordu, který se stal v kraji Olomouckém v okrese Zábřežském, roku 1858*

– otcové rodin či synové. Motivací pachatelů byla převážně negativní životní situace spjatá s rodinou či motivace peněžního obohacení na úkor oběti.

Chování pachatele (muže) se neslo v duchu emočního rozhořčení, které pak vyústilo ve vraždu. Vedle těchto vražd spáchaných v rodinném kruhu jsou v písních popsány také plánované vraždy, které páchali zločinci z povolání, kteří svůj čin promýšleli a plánovali. Po vraždě se pachatelé chaoticky snažili buď svůj zločin zakrýt, nebo se šli přiznat příslušným úřadům, kde jejich osud končil identicky buď popravou, nebo uvězněním.

Také prezentace obětí probíhá většinou podle obvyklých schémat. Oběť není smířena se svým koncem a prosí vraha, ať její život ušetří. Toto vyobrazení oběti pozorujeme téměř v každé české kramářské písni o vraždě, výjimkou jsou domluvy dvou partnerů, kteří se rozhodnou skoncovat se životem a nevidí jiné východisko ze situace.

V porovnání s nově vyšlou monografií od autorky Uny McIlvenny se závěry mé bakalářské práce lehce odlišují, ale základ mají téměř stejný. Una McIlvenna zmiňuje objevení ďábla na scéně, emočně rozhořčené muže a poukazování na samotný fakt chaotického a neklidného života lidí v baladách. Tyto motivy se objevují v zahraničních i českých písních o vraždách, takže české morytáty se výrazně nelišily od zahraničních. Místy se ale objevila píseň, která vybočovala z těchto typických rysů – příkladem nám může být *Truchlivá píseň*...¹³², kde je pachatelka při výslechu ledově klidná, není znám důvod, proč vraždy spáchala a ze samotné písně se prakticky ani nic dalšího nedozvídáme.

---

¹³² MZK ST1-1486-605, celý název: *Truchlivá píseň o příšerné vraždě v Zachrašťanech u Nového Bydžova, již spáchala Anna Loudová na své švagrové dne 22. října 1895.*

Literatura

Czech Broadside Ballads as Text, Art, Song in Popular Culture, c.1600–1900. Amsterdam: Amsterdam University Press B.V., Amsterdam, 2022. ISBN 9789463721554. Ed. Patricia Fumerton, Pavel Kosek a Marie Hanzelková.

BENEŠ, Bohuslav. *Světská kramářská píseň: příspěvek k poetice pololidové poezie*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1970. ISBN 55-988-70.

SCHEYBAL, Josef V. *Senzace pěti století v kramářské písni: příspěvek k dějinám lidového zpravodajského zpěvu*. Hradec Králové: Kruh, 1991. ISBN 80-7031-624-1.

Kramářské písňové tisky. Brno: Moravská zemská knihovna, 2022. ISBN 978-80-7051-328-6. Ed. Jiří Dufka.

VEČERKOVÁ, Eva. *O historii kramářské písně*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1995. ISBN 80-7028-077-8.

MCILLVENNA, Una. *Singing the News of Death: Execution Ballads in Europe 1500-1900*. Australia, 2022. ISBN 978-01-9755-185-1.

ČESKÉ KRAMÁŘSKÉ TISKY – POKUS O DEFINICI A TYPOLOGII. ACTA MUSEI NATIONALIS PRAGAE [online]. 2021, 66 (3-4), 14. Dostupné z: https://publikace.nm.cz/file/fa124f748581a75957cc21084a1fcdc2/29863/03_Acta%20NMP%20HL%203-4.2021_STUDIE_Ivanek.pdf.

Do Brna široká cesta. Brno, 2020. ISBN 978-80-7028-536-7. Ed. Hana Glombová.

Dvanácté vrchů ten strom má. Brno, 2022. ISBN 978-80-7028-557-2. Ed. Michaela Boháčová.

VLACHOVÁ, Tereza. *Milostná tematika v kramářské písni* [online]. Brno, 2015. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/bam1y/BP_Tereza_Vlachova_Milostna_tematika_v_kramarske_pisni.pdf?fbclid=IwAR3dnI35WmxrrKPJoinloJwWrXf7dR9_MMVoeuCKMiqzhgYHfZT2LxMIKno. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce prof. PhDr. Michaela Soleiman pour Hashemi, CSc.

ROYT, Jan, Radovan BOČEK a Hana ŠEDINOVÁ. *Slovník symbolů: kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0740-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e880d280-b600-11e5-b5dc-005056827e5>.

Kramářské písně (Moravská zemská knihovna)

MZK VK0005.333. *Krásný příklad všem manželům a dítkám, to jest o mordu, který se stal na Moravě roky 1862.* Incipit: *Maličko se pozastavte, křesťané rozmilí.* Bez nápěvu. Litomyšl, Josef Berger, 1865. MZK, sign. VK0005.333.

MZK VK0004.948. *Nová píseň o jedné bohaprázdné panně, která sedm svých vlastních dětí o život připravila.* Incipit: *Žádám vás panny i mládenci.* Bez nápěvu. Litomyšl, František Berger, 1848. MZK, sign. VK0004.948.

MZK VK0004.842. *Nová píseň aneb ukrutná vražda, což z písně lépe vyrozumíš.* Incipit: *Přistupte sem, manželové, kteří lásku ctíte.* Bez nápěvu. Ratiboř, bez jména tiskaře, 1842. MZK, sign. VK0004.842.

MZK VK0004.309. *Nová píseň o hrozné vraždě, která jest spáchaná byla 21. ledna 1865 v českém kraji, okresu Chrudimském v dědině Korov nazvané.* Incipit: *Lidé poslechněte málo.* Bez nápěvu. Hranice, Amálie Škarniclová, 1865. MZK, sign. VK0004.309.

MZK VK0002.378. *Nová píseň o jistém mládenci, který sobě jednu pannu zamiloval a jeho rodiče mu v tom zbraňovali, on z lítosti tu pannu zabil, a za to v městě Olomouci zatracen byl.* Incipit: *Poslechněte panny, také mládenci.* Nápěv: *Křesťané rozmilí maličko poslyšte.* [Litomyšl?], bez tiskaře, [mezi 1781 a 1822?]. MZK, sign. VK0002.378.

MZK VK0005.357. *Nová píseň o hrozné vraždě, která jest se stala v roku 1872 v Rovensku, v Turnovském okresu, dne 29. července.* Incipit: *Poslyšte věrný křesťané.* Bez nápěvu. Litomyšl, Josef Berger, 1872. MZK, sign. VK0005.357.

MZK VK0002.343. *Hrozný příběh, který se stal s jedním bohaprázdným synem, jenž od své mladosti svévolný život vedl, což se všechno z této písně vyrozumíš.* Incipit: *Rodičové, synáčkové, zastavte se málo u mě.* Nápěv: *Barboro, panenka svatá.* Bez místa vydání, bez tiskaře, [mezi 1762 a 1800?]. MZK, sign. VK0002.343.

MZK VK0014.945. *Nová píseň o ukrutné vraždě v Hadrovanech na Moravě.* Incipit: *Zastavte se prosím nyní, mládenci, panny, rozmilí.* Bez nápěvu. Opava, E. Beková, dříve A. Pavlíček, [mezi 1871 a 1900?]. MZK, sign. VK0014.945.

MZK VK0012.382. *Nová píseň o ukrutné vraždě, jak otec své dítko a svou manželku zavraždil, dne 31. srpna r. 1886 v obci Chotči blíže města Nové Paky.* Incipit: *Poslyšte rodiče draží, tento přežalostný zpěv.* Nápěv: *Ach žalostný a lítostný.* Bez místa vydání, Marie Kučerová, [1886?]. MZK, sign. VK0012.382.

MZK VK0012.282. *Nová a žalostná píseň o truchlivé vraždě.* Incipit: *Poslyšte mládenci též i vy panny.* Nápěv: *Pro mne nešťastný rok nyní běží.* Praha, Jan Spurný, 1868. MZK, sign. VK0012.282.

MZK VK0006.961. *Nová píseň o hrozně vraždě, kterou spáchal jeden rolník na své manželce*. Incipit: *Poslechněte, ó křesťané, mé smutné zpívání*. Bez nápěvu. Chrudim, Stanislav Pospíšil, [mezi 1856 a 1870?]. MZK, sign. VK0006.961.

MZK VK0003.593. [*Nová píseň aneb ukrutná vražda, což z písně lépe vyrozumíš*]. Incipit: *Přistupte sem manželové, kteří lásku ctíte*. Bez nápěvu. Bez místa vydání, bez tiskaře, [mezi 1841 a 1850?]. MZK, sign. VK0003.593.

MZK VK0002.352. *Žalostivá píseň o jednom otci, který synu svému dovoliti nechtěl, aby sobě jednu chudou Pannu v stav manželský pojal, nýbrž jej, se v zlosti rozhořčený, sekýrou zabil, a do hnoje zakopal, co se dále s ním stalo, též také s tou pannou přihodilo, jeden každý z této písně vyrozumí*. Incipit: *Zastavte se, prosím, nyní, mládenci, panny a vdovy*. Nápěv: *Srdečná láska mě nutí, zdaliž*. [Litomyšl?], [Václav Vojtěch Tureček?], [mezi 1798 a 1810?]. MZK, sign. VK0002.352.

MZK VK0005.523. *Nová píseň na příklad a výstrahu všem pravověřícím křesťanům vydaná*. Incipit: *Křesťanské dušičky, zastavte se málo*. Bez nápěvu. Skalice, Škarniclové, 1860. MZK, sign. VK0005.523.

MZK VK0002.342. *Mord přehrozný, jenž se nad jistým mlynářem blíž Saské zemi v městečku řečeném Schwarzenwaldu jest spáchal, co z písně lépe se vyrozumí*. Incipit: *Poslyš přehrozný příklad, pobožný křesťane*. Nápěv: *Pozdraven bud' Františku*. Bez místa vydání, bez tiskaře, [mezi 1751 a 1800?]. MZK, sign. VK0002.342.

MZK VK0012.284. *Nová píseň o truchlivé vraždě*. Incipit: *Poslyšte mládenci též i vy panny*. Nápěv: *Pro mne nešťastný rok nyní běží*. Praha, Jan Spurný, 1868. MZK, sign. VK0012.284.

MZK VK0010.997. *Nová píseň aneb ukrutná zpráva o hrozně vraždě, v ruské zemi blíž hlavního města Petrohradu, v dědině Rosenwald, kterou spáchal syn na své matce, otcem, sestrou, švagrem a dvěma dítky roku 1874, 22. července, co se v písni lépe vyrozumí*. Incipit: *Pozastavte se rodičové milý*. Bez nápěvu. Litomyšl, Josef Berger, 1874. MZK, sign. VK0010.997.

MZK VK0011.014. *Nová píseň o přehrozně vraždě*. Incipit: *Rozpukni se srdce v těle*. Bez nápěvu. Česko, Antonie Tynclová, [mezi 1864 a 1874?]. MZK, sign. VK0011.014.

MZK VK0000.427, přív.13. *Nová píseň o ukrutné vraždě, která se stala w obci Dušinkách*. Incipit: *Já nešťastný na tomto světě hned při svojí mladosti*. Nápěv: *O Janečkovi*. Praha, Jan Spurný, [mezi 1871 a 1880?]. MZK, sign. VK0000.427, přív.13.

MZK VK0000.427, přív.12. *Leopold Freud aneb vražda v železničním voze*. Incipit: *Vraždo, vraždo ohavná jsi*. Nápěv: *Horo, horo vysoká jsi*. Praha, Jan Spurný, [mezi 1876 a 1880?]. MZK, sign. VK0000.427, přív.12.

MZK VK0000.427, přív. 6. *Pravdivá událost o strašné vraždě, která se stala ve Vídni dne 4. dubna, v předměstí Vídeňce, kterak Jan Pokorný svých pět dítek i sám sebe oběsil*. Incipit:

Ach, ustrňte se vlastenci, rozmilí krajani. Nápěv: *Ó láska, rozkoš očí.* Praha, Jan Spurný, [mezi 1861 a 1870?]. MZK, sign. VK0000.427, přív.6.

MZK VK0000.427, přív.2. *Žalostná píseň o ukrutné bratrovraždě, která se stala v Praze na Františku, dne 27. června 1879.* Incipit: *Ach, Pražane, vlastenče rozmilý.* Nápěv: *V samotě, když sedím a se soužím.* [Praha?], Josef Chládek, [1879?]. MZK, sign. VK0000.427, přív.2.

MZK VK0000.088. *Bolestná památka na ukrutnou vraždu vykonanou ze dne 7. na 8. září 1869 pod Pumberky na manželech Janu a Magdaleně Kautských.* Incipit: *Ó křesťané milí, slyšte, co se v skutku událo.* Bez nápěvu. Chrudim, Jan Kratochvíl, [1869?]. MZK, sign. VK0000.088.

MZK VK0000.088, přív.10. *Dvojnásobná úkladná loupežná vražda na manželech Antonína a Marii Šmégrových v noci od 11. na 12. prosince 1873 v mýtném domku u Litomyšle spáchaná.* Incipit: *Slyšte lidé české země hrůzoplnou tuto zvěst.* Bez nápěvu. Litomyšl, Josef Berger, 1874. MZK, sign. VK0000.088, přív.10.

MZK VK0000.088, přív.12. *Truchlivá píseň o pravdivé události, jež se v Praze v 17. století přihodila a na památku této jest v chrámu u sv. Jiří na hradě Pražském kamenný obraz k vidění.* Incipit: *Již v sedmnáctém století stala se podivná věc v Praze.* Bez nápěvu. Rožmitál, Josef Chládek, 1876. MZK, sign. VK0000.088, přív.12.

MZK VK0000.088, přív.15. *Píseň o loupežných vraždách, které spáchal Hugo Šenk na svých milenkách.* Incipit: *Každému se srdce chvěje.* Nápěv: *Horo, horo vysoká jsi.* Bez místa vydání, Jan Spurný, 1884. MZK, sign. VK0000.088, přív.15.

MZK VK0011.583. *Nová píseň o vraždě, kterou spáchal Fr. Kovář z Kuchelny v Železnobrodském okresu na své milence Františce Kovářové z Hamštejna v červnu 1886.* Incipit: *V Loučkách na kostelní věži umíráček zní.* Nápěv: *V borovém na skále háji.* Turnov, Jan Sluka, 1886. MZK, sign. VK0011.583.

MZK VK0012.363. *Nová píseň o vraždě dvou milenců, která se stala v obci Chlistovicích dne 7. března roku 1881.* Incipit: *Přistupte sem rodičové.* Bez nápěvu. Bez místa vydání, Marie Kučerová, [1881?]. MZK, sign. VK0012.363.

MZK VK0006.209. *Píseň o jedné mordířské vraždě, která se v Angelšbertu v horním Slezsku přihodila.* Incipit: *Přistupte sem, manželové, kteří lásku ctíte.* Bez nápěvu. [Chrudim?], [Josef Jan Košina?], [mezi 1841 a 1845?]. MZK, sign. VK0006.209.

MZK VK0005.347. *Nová píseň o přehrozně vraždě, která se stala letošního roku v zemi rakouské, blíž města Mikulova v jednom mlýně.* Incipit: *Přistupte sem blíž maličko, roztomilí křesťané.* Bez nápěvu. Litomyšl, Josef Berger, [1868?]. MZK, sign. VK0005.347.

MZK VK0004.728. *Nová píseň o velké vraždě, která se spáchala roku 1850 12. srpna blíž hlavního města Prahy.* Incipit: *Pozastavte se maličko, mládenci též i panny.* Nápěv: *Proč si mě Bože na svět stvořil.* Chrudim, Františka Košinová, [1850?]. MZK, sign. VK0004.728.

MZK VK0004.460. *Nová příkladná píseň o mordu, který se stal v kraji Olomouckém v okrese Zábražském, roku 1858.* Incipit: *Maličko se pozastavte, manželové a manželky.* Bez nápěvu. Olomouc, Antonín Halousek, 1859. MZK, sign. VK0004.460.

MZK VK0012.281. *Nová žalostná píseň o truchlivé vraždě kterak jeden svou milovanou zabil a sám sebe zastřelil.* Incipit: *Slyšte mládenci a panny smutný příběh a žalostný.* Nápěv: *Jeden dva tři čtyři pět šest.* Praha, Jan Spurný, 1868. MZK, sign. VK0012.281.

MZK VK0011.529. *Píseň o dvoji vraždě u Sesenu v Brunšvicu spáchané od tří uhlířů dne 17. listopadu, a o popravě vrahů ještě téhož roku vykonané.* Incipit: *Slyšte, co se přihodilo.* Bez nápěvu. Jihlava, Jan Stutz, 1859. MZK, sign. VK0011.529.

MZK VK0011.727. *Píseň o hrozné vraždě, která se stala v Jindřichově Hradci roku 1868 dne 2. května.* Incipit: *Poslyšte mládenci též i panny.* Nápěv: *Nešťastný pro mne den.* Jindřichův Hradec, Alois Josef Landfras a syn, [1869?]. MZK, sign. VK0011.727.

MZK VK0009.419. *Píseň o velké vraždě, kterou spáchali tři vrahové ve městě Vlasaticích.* Incipit: *Ach, křesťané roztomilí, slyšte mé zpívání.* Bez nápěvu. Heřmanův Městec, Arnošt Chládek, [mezi 1881 a 1910?]. MZK, sign. VK0009.419.

MZK VK0004.929. *Smutný a pravdivý příběh, který se stal s Josefem Richtrem, který svou manželku hrozně zamordoval, dále se z písňe vyrozumíte.* Incipit: *Pozastavte se, manželé.* Bez nápěvu. [Litomyšl?], [Jan Josef Tureček?], [1835?]. MZK, sign. VK0004.929.

MZK VK0006.943. *Píseň o ukrutné vraždě, kterouž otec dne 17. října 1861 na svých vlastních čtyřech dítkách a sám na sobě spáchal.* Incipit: *Přistupte sem krajané.* Nápěv: *V samotě, když sedím a se soužím.* Chrudim, Stanislav Pospíšil, 1861. MZK, sign. VK0006.943.

MZK VK0004.919. *Píseň o hrozné vraždě, která se stala na Falcu.* Incipit: *Maličko se pozastavte, křesťané rozmilí.* Nápěv: *Ó lásko, rozkoš očí.* [Litomyšl?], [Jan Josef Tureček?], [1823?]. MZK, sign. VK0004.919.

MZK VK0011.698. *Píseň o spáchané vraždě, na Novopackém okresu blíže městečka Pečky z vesnice Lhoty, jak Ján Myle, rolník od dvou synů v lese mezi vesnicí Javoří a Peckou byl zavražděn.* Incipit: *Pukejte se tvrdé skály, obměkčete se hrobové.* Nápěv: *Ó lásko, rozkoš očí.* Jičín, František Kastránek, [1865?]. MZK, sign. VK0011.698.

MZK VK0012.752. *Smutná píseň o ukrutné čtyřnásobné krvavé vraždě, kterou spáchal řeznický pomocník Vilém Pohl ve Skuhrově, blíže města Rychnova nad Kněžnou v Čechách.* Incipit: *Co se pořád v světě děje.* Bez nápěvu. Hostomice, František Klán, [mezi 1871 a 1900?]. MZK, sign. VK0012.752.

MZK VK0012.386. *Smutná píseň o krvavé vraždě, kterou spáchal K. N. blíže Kostelce nad Orlicí 16. května 1889.* Incipit: *Měsíček spanile svítil, hvězdy se třely.* Bez nápěvu. Rovensko, Josef Ježek, [1889?]. MZK, sign. VK0012.386.

MZK VK0012.750. *Smutná píseň o strašné desateronásobné krvavé vraždě, kterou sedm vrahů spáchalo pro sedm tisíc zlatých v jednom mlýně nedaleko města Poděbic.* Incipit: *Ach,*

poslyšte žalostné zpívání. Bez nápěvu. Hostomice, František Klán, [mezi 1871 a 1900?].
MZK, sign. VK0012.750.

MZK VK0012.327. *Pravdivá píseň o strašné vraždě, kterou spáchala Rosalie Kolerová na 65 roků staré Františce Plochové v obci Libni dne 22. ledna roku 1874.* Incipit: *Ach, poslyšte vlastenci, krajani upřímní.* Nápěv: *Ó lásko, rozkoš očí.* Praha, František Hais, 1874. MZK, sign. VK0012.327.

MZK VK0004.937. *Píseň o vraždě v Táboře roku 1842 k uvarování zlých náruživosti na světlo vydaná.* Incipit: *Příběh ukrutný a nový.* Bez nápěvu. [Litomyšl?], bez tiskaře, [1842?]. MZK, sign. VK0004.937.

MZK VK0004.307. *Píseň o vraždě, která jest spáchaná od Jiřího Hrouzka dne 16. března 1864 v krajině Slezské, v okresu Jablunkovském, ve vsi Bystřice.* Incipit: *Lidi poslechněte málo.* Bez nápěvu. Hranice, Alois Škarnicl, 1864. MZK, sign. VK0004.307.

MZK VK0004.298. *Píseň o přehrozně vraždě, která se v Moravě roku 1862 stala.* Incipit: *Maličko se pozastavte, křesťané rozmilí.* Bez nápěvu. Hranice, Alois Škarnicl, 1863. MZK, sign. VK0004.298.

MZK VK-0000.719, přív.4. *Truchlivá píseň o příšerné vraždě G. Volfa hoteliéra z Lázní Františkových již spáchali tři vojíni: Otcovský, Čučko a Velek na Pražských hradbách dne 20. dubna 1902.* Incipit: *Démon hrůzy světem perutě rozpíná.* Nápěv: *Pryč, ach pryč je všecko.* Praha, Julius Janů, 1902. MZK, sign. VK-0000.719, přív.4.

MZK VK-0000.719, přív.5. *Přesmutná píseň o otcovraždě, kterou spáchali tři vlastní synové s matkou v Novém Strašeci u Rakovníka nedaleko Prahy, v Čechách, začat byli k smrti provazem a matka na 15 roků k těžkému žaláři odsouzení. Dcera uznána nevinnou.* Incipit: *Blaze na stokrát, blaze každému.* Nápěv: *Harfenice.* Hostomice, František Klán, [mezi 1881 a 1900?]. MZK, sign. VK-0000.719, přív.5.

MZK VK0009.416. *Píseň o hrozně vraždě a samovraždě, kterou spáchal mladík pro zhrzenou lásku v obci Olbersdorfu v Horních Rakousích.* Incipit: *Podivné jsou cesty Páně, ve všem lidském životě.* Bez nápěvu. Bez místa vydání, Leopold Hurt, 1881. MZK, sign. VK0009.416.

MZK ST1-1501.129. *Truchlivá píseň o strašné pateronásobné vraždě, kterou spáchal v Kordově nedaleko Madridu vrah Cintanbeldes na jedné nábožné rodině.* Incipit: *Přehořké jsou cesty Páně.* Bez nápěvu. Stará Boleslav, František Klán, 1891. MZK, sign. ST1-1501.129.

MZK ST1-1486-605. *Truchlivá píseň o příšerné vraždě v Zachrašťanech u Nového Bydžova, již spáchala Anna Loudová na své švagrové dne 22. října 1895.* Incipit: *Ve světě hrozně dějí se teď věci.* Nápěv: *Na hranicích města německého.* Praha, Julius Janů, 1895. MZK, sign. ST1-1486-605.

MZK VK-0012.342. *Truchlivá píseň o vraždě a samovraždě, kterou spáchal František Šourek na svém švagru, den 5. března 1877 a konečně i sám sobě život vzal.* Incipit: *Malinko*

se pozastavte, krajani upřímní. Nápěv: Ó láska, rozkoš očí. Praha, František Hais, 1877. MZK, sign. VK-0012.342.

MZK VK0012.378. *Truchlivá píseň o vraždě dvou milenců, která se stala dne 10. srpna roku 1885. na vojenské střelnici blíže Jičína.* Incipit: *Od Jičína k libosadu cesta stromy vroubená.* Bez nápěvu. Praha, Jan Spurný, [1885?]. MZK, sign. VK0012.378.

MZK VK0012.330. *Truchlivá píseň o hrozné vraždě, kterou spáchal Josef Diedt na své manželce a dvou dětech, posledně sám sobě život vzal dne 3. září, 1874 u Prahy ve vsi Bubnech.* Incipit: *Ach, ustrňte se krajani, vlastenci upřímní.* Nápěv: *Ó láska, rozkoš očí.* Praha, František Hais, 1874. MZK, sign. VK0012.330.

MZK VK0009.397. *Truchlivá píseň o sedmeré vraždě, kterou spáchal zoufalý otec z velké bídy na svojí manželce a pěti dětkách, pak sám na sobě.* Incipit: *Sem přistupte manželové, co vám budeme zpívati.* Bez nápěvu. Stará Boleslav, František Klán, [1896?]. MZK, sign. VK0009.397.

MZK VK0002.356. *Novina jistá a pravdivá o jednom vojáku, kterýž přijel z vojny k otci svému mlynáři poblíž Znojma.* Bez nápěvu. Bez místa vydání, bez tiskaře, [mezi 1781 a 1800?]. MZK, sign. VK0002.356.

MZK VK0000.421, přív.2. *Píseň o hrozném osudu, který potkal manžele Amlerovy v jejich trudném životě, a skončil osudnou vraždou, která se stala v Karlsberku.* Incipit: *Pozastavte se maličko, slyšte moje zpívání.* Bez nápěvu. [Česko?], Arnošt Chládek, [mezi 1891 a 1900?]. MZK, sign. VK0000.421, přív.2.

MZK VK-0000.421. *Truchlivá píseň o přehrozné vraždě, která se stala v Uherské zemi blíže města Prešpurku.* Incipit: *Přistupte sem blíže, roztomilí křesťané.* Bez nápěvu. [Česko?], Františka Hurtová, [mezi 1891 a 1895?]. MZK, sign. VK-0000.421.

MZK VK-0000.126, přív.2. *Pravdivá píseň o vraždě, která se stala dne 27. července roku 1860 ve vsi Mirkovicích.* Incipit: *Poslyšte drazí vlastenci to, co se v pravdě stalo.* Nápěv: *Ó láska, rozkoš očí.* Praha, Jana Spurného vdova, 1861. MZK, sign. VK-0000.126, přív.2.